

Wat is het geloof? : eene overdenking

<https://hdl.handle.net/1874/235672>

Wat is het geloof?

GUNNING

22

C

35

GUNNING

22

C

35

Verzameling-
Prof. Dr. J. H. Gunning Jr.

EX LIBRIS
Ds. Chr. Hunningher
Pred. te Amsterdam

Geschenk van
Joh. G. Hunningher, Amsterdam
1932

Gunning Bibliographie Brom

mm 12679

22.C.35

20-

GUNNING

22

C

35

Verzameling-
Prof. Dr. J. H. Gunning Jr.

EX LIBRIS
Ds. Chr. Hunningher
Pred. te Amsterdam

Geschenk van
Joh. G. Hunningher, Amsterdam
1932

Gunning Bibliographie Brom

mm 12679

22.C.35

25

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1603 0581

GUNNING 22. C. 35

703

WAT IS HET GELOOF?

EENE OVERDENKING

DOOR

J. H. GUNNING.

TWEDE DRUK.

NIJMEGEN,
FIRMA H. TEN HOET,
1892.

BIJZONDERE
BIBLIOTHEEK DER
UNIVERSITEIT
UTRECHT.

van prof. Gunning
aan 26ste Octg^e ontvangen by
ons bezek aan Leiden.

VOORREDE VOOR DEN TWEEDEN DRUK.

Het is mij tot groote blijdschap, dit boekjen op nieuw te mogen uitgeven. God vergunt mij in zijn genade, den plicht van het hoogleeraarsamt niet te scheiden van (een deel althans van) de bediening die al mijn liefde heeft, de bediening des Woords, meer bepaald de prediking in Woord en Schrift. Ook dit verhoog heeft zijn weg gevonden, en wordt weder gevraagd. Het spreekt de eenvoudige waarheid uit, dat wij oorspronkelijk in Christus zijn, door de Schepping, en dat de zonde is : uitgevallen te zijn uit dien staat, onnatuurlijk te zijn geworden. Dat Christus middelpunt des heelals is, en al onze godgeleerde en staatkundige stelsels aan deze grondwaarheid te toetsen zijn. Dat, zullen ééns

alle dingen in hemel en op aarde onder Hem als één Hoofd vereenigd worden, (Ef. 1 : 10) Hij dan ook reeds nu de verborgen achtergrond is van alle gemeenschap tusschen menschen en engelen en van de menschen onderling, en in Hem de bevrediging ligt der diepe aspiratiën, uit de godsdiensten der wereld ons toesprekende. Dat, naardien het geloof *vertrouwen* is, alle maatschappelijke en geestelijke betrekkingen van vertrouwen en liefde, zonder welke het leven geen leven is, in Christus rusten, en alle geestdrift van denkers, ontdekkers, helden, martelaren, ook bij de heidenen, uit een verborgen geloof in Christus ontspringt; daar immers alle ware geestdrift niets is dan vertrouwen, en elke beweging van liefde, ook zonder dat men het zelf weet, inderdaad Christus tot grond en doel heeft (Matth. 25 : 40). Zijn er die deze heerlijke waarheid ook van mij willen hooren, ik voel mij dankbaar als mensch met hen verwant. Ik zeg: „als mensch”, niet als geloovige; want,

zooals men bladz. 7 enz. lezen zal, ik geloof niet dat een geloovige een bijzonder soort van mensch is, maar dat hij integendeel is een mensch die de verkeerde en zondige bijzonderheid waardoor wij verhinderd worden eenvoudig „mensen” te zijn, in de kracht des Heiligen Geestes (die daartoe onmisbaar is) aanvankelijk heeft mogen afleggen en weder „mensch” worden.

LEIDEN, Juli 1892.

J. H. G.

Dit vertoog bevat de volgende hoofdgedachte. Velen zijn wars van alle leerstellingen, en zouden wenschen dat er niets anders werd gepredikt dan: „liefde, liefde, en geen dogmatiek, geen letten op eenig verschil van overtuiging. Op de leerstelling niet, maar op de praktijk komt het aan.”

Die alzoo roepen, worden dikwerf ongelooovigen genoemd. Wij noemen hen niet zoo, maar zijn het geheel met hen eens, indien zij namelijk ten volle oprecht meenen wat zij zeggen te gelooven. En die oprechtheid onderstellen wij gaarne bij hen. De ernst waarmee zij al het andere van den godsdienst ter zijde stellen om zich tot dit ééne, de praktische zijde, te bepalen, geeft ons waarborg dat zij dit

ééne dan ook ten volle oprecht meenen. Zij willen dus werkelijke kracht ter vernieuwing des levens. Welnu, wij verkondigen hun dan ook hier deze werkelijke kracht. Wij hebben de volkomen liefde, welke zij wenschen, aan het werk gezien in den persoon van Jezus Christus. Op hem moeten zij dus met ons zien. En nu beschrijven wij verder hoe deze aanschouwing van Jezus Christus feitelijk, niet door bespiegeling over het wezen Gods, maar eenvoudig feitelijk en van zelf, brengt tot het geloof der gemeente van alle eeuwen, het geloof in God, Vader, Zoon en Heiligen Geest. In Jezus namelijk zien wij de ware menschelijke liefde; en in hem zien wij verder dat deze menschelijke liefde gegrond is in een eeuwige liefde, en dat deze liefde niet een begrip, maar werkelijk Persoon, de levende God is zooals de Gemeente Hem door den H. Geest kent. Onze godgeleerdheid is niet een theorie over God, maar een verklaring van Gods wil en daden jegens ons. Niet

bespiegeling over ideeën, maar uitlegging van feiten. Zou soms onze uitlegging gebrekkig zijn of falen, dan bleven die feiten toch nog bestaan, wachtend op een betere verklaring dan de onze.

Met deze prediking gaan wij de gemeente, de wereld, den strijd onzer dagen in. Onze kracht is alleen in Christus, d. i. in de liefde. Wij zien allen tot wie wij spreken, of ze „modernen” of „gereformeerden” of roomschen of hoe ook heeten, als onze broeders in Christus aan. Zoo wij waarlijk in Christus geschapen zijn (Col. 1: 16), zoo Hij waarlijk het vleeschgeworden Woord en aldus „het hoofd van een iegelijk man” is, — nu, dan bestaat er tuschen ons menschen een grond van natuurlijke broederschap in Christus, welke dan verder grondslag is van elke bijzondere broederschap in familie, volk, kerk, stand en beroep, enz. enz. Ook deze laatste moeten dus wel in Christus geheiligd worden, maar alleen op grond daarvan dat ze oorspronkelijk reeds heilig zijn in

hem. De Gemeente is boodschapster van deze algemeene broederschap aan de menscheid. Wij zijn in Christus niet na dat wij eerst natuurlijke menschen, mannen of vrouwen, Nederlanders of Franschen, rechtsgeleerden of daglooners zijn; niet zijn we dit alles of iets dergelijks éerst, en dan ook nog daarenboven in Christus. Neen, maar wij zijn in Christus allereerst, oorspronkelijk, naar ons eigenlijk wezen: dit zijn wij, dit is ons eigenlijk mensch-zijn: en dan komt daar voor ieder onzer nog de bijzondere toestand onder een van deze opgesomde mogelijkheden bij. De Gemeente staat en werkt in de wereld als getuige voor de waarheid, dat wij als menschen in Christus broeders zijn, en dat het niet anders dan in Christus mogelijk is, broeders te zijn. Zij verkondigt dit opdat men het geloove. Wat Gods gave is, moet ieder tot opgave, doel van zijn leven maken, om het zich toe te eigenen door verloochening van het vleeschelijk leven,

dus door het kruis. Deze „godsdiens-
te meening”, zooals de lieden zeggen, hebben
wij, en juist krachtens haar voelen
wij ons in liefde met anderen verbonden.
Wanneer iemand tot ons zegt: „komt,
laat ons toch aan weerszijden onze gods-
dienstige meeningen op zijde zetten, en
zoo op breeder grondslag als burgers, als
mensen met elkander broeders zijn!” —
dan antwoorden wij: indien uwe „gods-
dienstige meening” maakt dat gij ons van
u afstoot, zoodat gij, om ons broederlijk
lief te hebben, eerst die meening moet
afleggen, mijn broeder! dan is dat uwe zaak,
dat moet gij voor u zelve weten. Maar
wat ons betreft, juist als in Christus zijnde,
dus juist in 't geen gij begeert dat wij
als onze „bijzondere meening” nu afleggen
zullen, juist daarin zijn wij uwe broe-
ders, en kunnen ook verdragen wat wij
verkeerd en dwalend in u moeten noemen.
Eene andere broederschap dan in Christus
kennen wij niet. Uwe „algemeene men-
schelijkheid” is slechts een afgetrokken

begrip, zonder werkelijkheid. Wat van dien aard is dat gij ooit of ooit kunt aanbieden het ter zijde te zetten ook maar voor één oogenblik, ten einde dan op ruimer grond (zoo het heet) met een ander één te zijn, dat is slechts een meening, die nimmer grond van eenheid wezen kan of mag. Zoo zijn wij dan met u, of gij b. v. „gereformeerd” heet of „roomsch”, één in Christus, d. i. niet in mijne of uwe meening omtrent Christus (want al wat daarin bij u niet naar Gods Woord is zullen we bestrijden) maar in Christus zelven. Gelijk wij als Nederlanders met u één zijn niet op grond van overeenstemmende meening omtrent koningschap of kiesstelsel, maar op grond van werkelijke gemeenschap des bloeds en der historie, zoo zijn we ook werkelijk één met U in Christus, niet omdat we „verdraagzaam” zijn (och neen!) maar omdat wij met blijdschap erkennen, de daad Gods, die ons samen in Christus schiep, niet te kunnen, en door zijne genade ook niet te

willen, ongedaan maken. De Secte, hoe ook genaamd, ook die bij welke wij zelf ingedeeld worden, haten wij. En iederen oprechte in elke secte hebben wij lief als getuige tegen zijn eigen secte. ¹⁾ De secte, de partij, moet zeggen: „Wie rechtvaardig is (onze leuze beaamt) die doet de rechtvaardigheid, dien prijzen en steunen wij”. De Gemeente daarentegen zegt: „wie de recht-

¹⁾ Wanneer de „Religionsphilosophie” van Pfeiderer boven Christendom en bouddhisme een derde, als hoogsten algemeenen godsdienst stelt, schijnt hij toleranter, wijder dan wij die van geen andere eenheid dan in Christus (d. i. den Christus van Joh. 1 en van de geheele Schrift, want er is geen andere) weten willen, en geen ander geloof dan het geloof in dezen Christus erkennen. Doch de geschiedenis is dáár om te bewijzen, dat de éénheid in Christus als middelpunt der in Hem geschapen wereld, een veel inniger eenheid is dan de eenheid in het Algemeene. Dat Algemeene schijnt wel zeer inclusief, alsof al het bijzondere er onder kon bevat worden; maar inderdaad is het ten hoogste exclusief, want juist al het levende, warme, individueele, wordt er door uitgebannen. Wie heeft gezegd dat alle positieve gods-

vaardigheid doet, die is rechtvaardig"; d. i. diens doen loopt, al weet hij het zelf niet, in zijn verborgen onderstellingen op belijdenis van den eeuwigen Christus uit (Matth. 25: 40).

Onze éénheid, nog eens, is in het eeuwige Woord zelf, niet in onze belijdenis van Hem. Wij belijden den Christus, doch niet onze belijdenis van Hem, neen Hij zelf, draagt ons. Grondfeit, middelpunt van alles is het offer, het offer van Gol-

diensten slechts de ketterijen van den natuurlijken godsdienst zijn? Diderot, de onstuimige apostel der algemeene Verdraagzaamheid, die aanried om den laatsten koning aan het ingewand van den laatsten priester op te hangen. Onbeschrijfbaar is de ellende, door verwarring tusschen het Algemeene en het Wezenlijke, tusschen Begrip en Idee, over de wereld uitgestort. B. v. in ons land bij de schoolzaak, waar (geheel tegen de bedoeling van den edelen Van der Bruggen) een afgetrokken en algemeene godsdienstigheid of christelijkheid optrad, gelijk in de Odyssea de schimmen der onderwereld, die eerst bloed moesten drinken om tot leven en spreken te kunnen komen.

gotha. Het bewijst en predikt dat niet de stof maar de geest, niet de natuurmacht maar de genade, de Liefde, het hoogste is in het heelal. De natuurmacht toch overheerscht en bindt, de Liefde bevrijdt, en bewijst daardoor zelve de vrijheid, het hoogste leven, dus de waarheid te zijn, die overwinnen zal. Want, zoo de waarheid niet door dit groote offer ware gebleken te bestaan in liefde, d. i. de vrijheid; zoo dus de waarheid niet vrij, d. w. z. door zichzelf overwon, zou er in't geheel geen laatste en hoogste overwinning worden behaald. Immers moest dan altoos nog later een hoogere macht haar komen helpen om te overwinnen. Dan ging derhalve, naar Herbert Spencer's vreeselijke voorstelling, een nooit begonnen en nooit eindigende evolutie van heelallen altoos voort. Er ware dan niets oneindigs, slechts het eindelooze; d. i. geen geest, slechts natuur. De geheele vraag naar de waarheid des geloofs komt dus neder op de vraag: of de tijd en al het bestaande al of niet een

middelpunt heeft? Zoo ja, dan kan dit middelpunt der waarheid (we zagen het) geen ander dan het Kruis zijn. ¹⁾ Zoo komen wij dan hier terug tot hen van wie wij in onzen aanhef uitgingen, namelijk hen die zeggen: „wij willen van niets anders weten dan enkel van de liefde, de liefde!” Wij antwoorden hun: wel u, broeders! zoo gij dit ernstig meent; want gij zegt dan met Paulus en met ons: „ik begeer niets te weten dan Jezus Christus en dien gekruisigd.”

15 MAART 1887.

¹⁾ Hetzelfde paste ik op wetenschap en kerk toe in mijn aanvaardingsrede te Amsterdam, getiteld: Het kruis de waarheid voor wetenschap en kerk, 1882.

I.

Onze Heiland trad op met de prediking: bekeert u en gelooft het Evangelie!

Zal de mensch gelooven, d. i. zich geheel overgeven, dan moet het „Evangelie” volkomen de behoeften des menschen vervullen. Dan moet hij daarin Gods bevel herkennen, Gods Woord tot zijn geweten, onmiskenbaar zoodra hij eenvoudig en oprecht luistert.

En inderdaad, wie „uit de waarheid is,” hoort in Jezus’ stem Gods Woord.

Jezus Christus bracht niet eene

betere leer dan ooit vroeger verkondigd was: niet een verhevener zedenleer dan de andere „godsdienststichters.” Hij brengt in zijn persoon een nieuw, rijk leven, het eigenlijk van God bedoelde menschenleven. Want hij bracht in zijn eigen persoon het Koningrijk Gods, het levend hemelsch samenstel van werkelijkheid dat tot deze aardsche werkelijkheid afdaalt om haar, zoover zij zich laat opnemen, tot behoudenis te brengen.

Tot behoudenis: dat is — naar de kracht van het woord — tot geheelheid. Men late toch de heerlijke beteekenis van die waarheid gelden. Jezus trad op als die de aloude belofte van het „Koningrijk Gods” voor Israel vervulde. In die belofte lag opgesloten een geheel zalig en

heerlijk leven voor lichaam en ziel. Daarom komt Jezus met het woord en met de genezende daad, zijn wonderen. Elke opvatting die deze wonderen slechts maakt tot bijhangsels, bevestiging van de waarheid, enz. terwijl het toch eigenlijk maar alleen op de woorden zijner prediking aan zou komen — doet de beteekenis van „het Evangelie des Koningrijks” te niet: want prediking en wonderen zijn onafscheidelijk, Matth. 9 : 35. Voor den mensch die zuiver voelt, die de beteekenis van den dood erkent als van het afgrijselijk wonder van beneden, alleen door het goddelijk wonder van Boven te niet te doen, voor zulk een zuiver gevoelend mensch kan „Evangelie” niet zijn wat niet den dood werkelijk overwint. En dat, niet minder dan

dat is het wat Jezus brengt: woord en daad tegelijk.

Bekeert u — zoo neemt Jezus den eisch op, reeds door Johannes den Dooper gesteld: bekeert u, want het Koninkrijk Gods is nabij gekomen; de tijd is vervuld, bekeert u en gelooft het Evangelie. Wat wil die eisch der bekeering? Johannes de dooper en Jezus noemen Israel een „overspelig geslacht,” d. i. een geslacht dat het Verbond met God verbroken had. Daarvan, van die verbreking, moest Israel zich bekeeren. Niet van eene menigte bijzondere zonden, maar van de ééne groote zonde, overspelige vervreemding van God. Israel wilde een volk zijn dat op God roemde maar tegelijk zichzelf en de wereld diende: een wereldsch volk, van daar zijn ver-

basterd, wereldsch ideaal van het Messiasrijk. De „bekeering” dus was eerst terugkeer tot God, daarna zedelijke eisch. Het geloof rust niet op zedelijke gezindheid, maar op Gods daad; „Ik heb u uit Aegypte geleid, daarom dient Mij.” Zoo ook spreekt Jezus: keert u, keert u allereerst tot de goddelijk gave die ik u breng. Dit is de „nieuwe leer” van Jezus, Mark. 1 : 22, 27; Matth. 12 : 28; hij doet geen eischen maar bewijst zich als Brenger van nieuwe levenskracht en verlossing. Uw overspel, o Israel, houde op; dan komt de Heer zelf tot u als Bruidegom, en brengt een nieuwe, feestelijke levensgemeenschap. Nu geen vasten meer, maar een nieuw leven dat zich zijn eigen vormen schept. Dit, dit is de „wil Gods” aan u: niet zedelijke werkzaamheden maar geloofs-

overgave aan het Evangelie, aan het nu verschenen Koningrijk Gods, Joh. 6 : 29.

Deze prediking met welke Jezus, tegelijk wonderdoende, optreedt, richt zich dus tot hen die nog niet discipelen zijn. Hun wordt met woord en daad gepredikt het Koningrijk Gods, d. i. genezing voor lichaam en ziel, ja voor aarde en hemel, want niet minder dan dat alles omvatte het Koningrijk Gods. Niet als bijhangsels of versterkende bewijzen, maar als eenvoudig noodzakelijk bestanddeel der prediking van het Koningrijk zie men de wonderen aan (Matth. 11 : 2 enz.), door en in welke den „armen“, gedrukten, onder den dood en zijn ellende zuchtenden, het „Evangelie“ wordt verkondigd.

Maar nu, nadat deze genade was

aangenomen, en op grond van haar, nu stelt het Koningrijk Gods ook zijn eischen. Welke? Dat zien wij in de Bergrede bij Mattheus en Lukas. Deze richt zich dus tot de discipelen, even als de wet van Sinaï zich richtte tot hen die uit Aegypte verlost waren. Wien veel, wien alles gegeven was, van hem zou ook alles geëischt worden: „weest volmaakt gelijk uw Vader in de hemelen volmaakt is.” Niet aan allen wordt die eisch gedaan, maar aan hen die „het licht der wereld”, het „zout der aarde” zijn geworden door de genade, hun geschied.

En dit zal later de Apostel Paulus weder opnemen met zijn woord tot de gemeente van Colosse en tot ons allen die in het Doopverbond staan: „gij zijt in Christus volmaakt.”

Neen, het is niet zoo dat de „recht-

vaardiging door het geloof" zou zijn een ingewikkeld paulinisch leerstuk, geheel verschillend van het onleerstellig oorspronkelijk evangelie, van den heerlijken eenvoud van 's Meesters Bergrede! O neen, onder andere vormen, — dat spreekt vanzelf — verkondigt de discipel hier hetzelfde als zijn Meester.

„Gij zijt volmaakt" — zoo „weest volmaakt." Gij „zijt gestorven," zoo „doodt dan" wat in dezen dood nog niet opgenomen werd. Gij „zijt met Christus opgewekt." En zulks niet „geestelijk" slechts. Neen, weg met de onzalige abstractie die, tot onnoemelijke schade voor het recht verstand der waarheid, het evangelie des Koninkrijks door een bloot „geestelijke" opvatting onkenbaar maakt. De zedenleer van het Evangelie is voor

levendgemaakten, voor hen die gekruisigd en opgestaan zijn, niet „geestelijk” slechts, neen, neen, ook lichamelijk, al is dit nog niet zichtbaar. Het is in beginsel, ach in nog maar al te luttel ontwikkeld beginsel zoo, maar niettemin is het werkelijk, ja van God gewerkte werkelijkheid, oneindig zekerder dan de dood die, zoo wij 's Heeren Toekomst niet beleven, ook ons nog koud en bleek zal maken, maar niettemin een overwonnen schijnmacht is!

Hier ziet gij, mijn broeder! hoe verkeerd het is als velen nog altoos zeggen: „het Evangelie in zijn leerstellingen is mij duister, onaannemelijk, onmogelijk. Ik moet het als verstandig kind der 19e eeuw verwerpen. Maar de zedenleer van het evangelie, o ja! die is en blijft goddelijk schoon,

die neem ik ook gaarne aan. Ach mochten de menschen zich maar daartoe vereenigen dat zij de zedenleer van Jezus lieten gelden en haar gehoorzaamden. Dan zou men liefde en eendracht, vrede en geluk op aarde zien. Het geloof, de geloofsleer verdeelt ons: de zedelijkheid, de zedenleer zou ons vereenigen”.

Gij die zoo spreekt, uwe hoop is ijdel. De zedelijkheid van het Evangelie is niets dan het geloof zelf, van zijn praktische zijde beschouwd. Kwamen dus overeen om het geloof te laten varen en zich samen aan de zedenleer te houden, men zou de oude twisten oogenblikkelijk zien herleven bij het bepalen van wat dan wel die zedelijkheid is.

Doch vooral, uwe verwachting dat dit zoo gelukkig zou zijn, is bedrie-

gelijk. Gij meent dat de geloofsleer onaannemelijk, zwaar, te zwaar is, de zedenleer daarentegen heerlijk en verkwikkend. Maar mijn arme broeder! het is juist andersom. De geloofswaarheid van het Evangelie is één en al troost, zaligheid, bevrijding: de zedenleer, afzonderlijk genomen, is ter aarde werpend, verpletterend. Indien gij Christus miste, en dan door de zedenleer des Evangelies bekend werd met Gods eisch, gij zoudt tot wanhoop vervallen, tenzij het geloof u boven den afgrond hield om de hand der reddende genade aan te grijpen.

Overweeg, om dit te begrijpen, wat „het geloof” in ’t algemeen is, wat dit woord wil zeggen.

Het geloof is „een vaste grond der dingen die men hoopt: een bewijs der zaken die men niet ziet”. Dat

wil zeggen: de dingen die men hoopt, die er wel *zijn* maar men heeft ze nog niet in bezit, die dingen gronden zich in ons, gelijk eene plant zich laat gronden in den bodem door de hand des hoveniers. Zij zijn ook een bewijs, dat wil hier zeggen, een verwijtend ¹⁾ vertoog tot ons, van de zaken die men niet ziet. Die onzichtbare wereld nadert tot ons en zegt bestraffend: waarom gelooft gij mij niet? Waarom betwijfelt gij niet de lagere dingen, de boomen aan den weg, de wolken aan den hemel, de bergen aan den horizon, de golven aan het strand — maar wèl de eeuwige Liefde, de heilige Almacht? Waarom? Gij hebt er waar-

¹⁾ Dit is de kracht van het oorspronkelijk Grieksch woord dat in Hebr. 11 : 1 staat.

lijk geen reden toe, het is schuld, het is zonde, het is slecht en goddeloos van u!

Hoe eenvoudig is dit toch! Ik zie deze wereld rondom mij en erken haar bestaan. Ik laat de zichtbare dingen zich aan mij toonen, ik keer de werking niet af van mijn netvlies, van mijn gehoorzenuwen, ik laat de dingen toe te verschijnen en te spreken, te zijn wat ze voor mij zijn willen, hoewel ik van dat alles slechts de verschijnselen zie, slechts zooveel als de gesteldheid van mijn oog mij toelaat er van op te nemen in mijn geest. En wat is nu het geloof? Het geloof is, eveneens de wereld rondom mij, de hoogere, de eeuwige wereld, te laten werken, niet op mijn netvlies, niet op mijn gehoorzenuwen, maar op mijn binnenste. Deze hoogere we-

reld maakt zichzelf kenbaar aan mij. Zij richt een zacht, maar zeer merkbaar verwijt tot mij. En nu, haar te laten gelden, te laten zijn wat zij wezen wil en waarlijk is, dat is het geloof, niets anders. God te laten God zijn zooals Hij zich zelven geeft.

En hoe geeft Hij zichzelf? „In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God. Dit was in den beginne bij God. Alle dingen zijn door Hem gemaakt, en zonder Hem is geen ding gemaakt, dat gemaakt is. In Hem was leven, en het leven was het licht der menschen. En het Woord is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond”. In deze heilige diepe woorden ligt — niet een onverstaanbaar hoog leerstuk, een duistere verborgenheid, maar de grond van al onzen troost. Zij leeren

ons namelijk, dat wij allen oorspronkelijk in Christus zijn. Hierin rust al onze kennis, en ook de geloofskennis. Ik kan buiten Christus niet zalig worden, maar ook niet kennen. Omdat het Woord de grond der wereld is (het Woord, de volle uitdrukking van den Geest, de Rede ¹⁾) daarom is de wereld redelijk. En wij menschen, als Hoofd der schepping nog meer bijzonder in het Woord geschapen,

¹⁾ Het woord Logos bij Johannes is wel naar de uitdrukking ontleend aan de grieksche wijsbegeerte, maar naar den inhoud moet het israelietisch verklaard worden. God is als Geneesmeester, als Herder, als Bruidegom van zijn volk reeds onder het Oude Verbond zoo nabijgekomen, dat de vleeschwording des Woords onder de nieuwe Bedeeeling daarvan slechts de voltooiing is. Als Johannes zegt: in Hem, het Woord, was leven, en het leven was het licht der menschen" (H. 1 : 4) dan moeten we niet vragen of dat „licht" ziet op het geweten of op het verstand? of het zedelijk of verstandelijk op te vatten is? want het ziet op

kunnen nu op grond van het Woord, de Rede die in ons is, de Rede die in de eveneens in het Woord gegronde wereld is, onderkennen. Dit ons vermogen komt tot uiting door het geloof, d. w. z. door het zien op Jezus. Want het leven van Jezus, dat wij in den geloove aanzien, behoort beide tot het gebied der hoogere wereld en tot de lagere, gewone, aardsche ervaring. In dat leven hebben wij dus den sleutel om ook in de overige ervaringswereld den geestelijken grond op te sporen, haar als redelijk te kennen. De idee van het oneindige in

de éénheid van geweten en rede, zooals die in onze oorspronkelijke bewustheid is. Eerst de zonde heeft scheiding tusschen beide gemaakt. Maar in de rede spiegelt zich het geweten; de rede getuigt oorspronkelijk van God. Het natuurlijk bestaan-zelf van den mensch is zijn oorspronkelijk geschapen gemeenschap met God.

mij hebbende, ken ik daardoor, bij tegenstelling, deze wereld als eindig. Maar deze eindige wereld is niet toevallig. Zij bestaat niet krachtens een zekere willekeur Gods. Neen, zij heeft een eeuwigen, noodzakelijken grond in God zelve, het Woord. In Gods wil, die haar schiep, drukt zich Gods wezen uit, hetwelk ik dus in haar zich kan zien spiegelen en kan kennen. De noodzakelijkheid der wereld, van welke wij in de vastheid der natuurwetten een afdruk vinden, is daarin gegrond, dat de wereld uit vrije, eeuwige liefde geboren is. Daarom is de Zoon de waarheid (Joh. 14:6) d. i. de grond aller dingen: want „waarheid” is het vaste, zekere, het eigenlijk-zijnde in tegenstelling met het niet eeuwige, dat slechts een nagebeeld, vergankelijk bestaan heeft. De

.....

schepping in den Zoon is dus de daad dier liefde, welke in de vleeschwording des Woords zich ten volle toont. De waarheid is alzoo de uitdrukking der liefde. Ik kan haar niet door logische redeneeringen dwingen zich mij te kennen te geven, maar zij kan zich slechts zelve aan mij openbaren. Mijn kennen is alleen mogelijk door Gods genade, als Hij verkiest zich aan mij te kennen te geven.

Gelooven nu is, de waarheid zooals zij is, te erkennen, want erkennen is niet een zaak des verstands, maar van den wil. Wie dus gelooft, erkent ook voor zichzelf dat hij, oorspronkelijk in Christus, den Zoon, geschapen is, en dat hij nu door persoonlijke keuze en overgave mag zijn in Hem in wien hij reeds van nature is. Als Bilderdijk

eenvoudig verheven zegt: „Wat is waarheid? dat wat is. Wat is wijsheid? dit te kennen,” dan voegen wij er bij: wat is geloof? dit aanbid-dend te erkennen. Die dat nu gelooft, wandelt naar den Geest; want de Heilige Geest is de Geest der waarheid, die het wezen, den eigenlijken grond der dingen, niet slechts doet kennen, maar den mensch zelven met zijn geheele wezen daarin doet wonen, zoodat hij mede deel aan die eeuwigheid verkrijgt. Die het niet gelooft, wandelt naar het vleesch; want de eerste wandelt als zijnde in Christus, de tweede als zijnde niet in, maar buiten Christus. Dat moogt gij niet, o mensch, want gij zijt in Christus geschapen, en kunt buiten Hem niet leven, niet ademen, zelfs geen enkel oogenblik.

Gij zegt misschien: „voor zoover ik dit begrijp, is het dan toch slechts een natuurlijke zaak, eene zaak die tot het scheppingsleven behoort. Maar ik (zoo gaat gij zuchtend voort) ik verlang naar verlossing: ik verlang er naar, mij in Christus een kind van God, een bekeerd en vernieuwd mensch, een erfgenaam der heerlijkheid te mogen noemen.”

Juist, mijn broeder, dat hebt gij noodig. Maar meent gij nu, dit wat gij noodig hebt te zullen verkrijgen door u van dat „natuurlijke” af te wenden als hielp het u niet, als hadt gij nog iets anders, iets hoogers noodig? Neen; te gelooven is, dit oorspronkelijke te laten gelden voor 't geen het is. Want daarin ligt uw behoud. Gij zegt: „mijn behoud ligt

in het kruis, en dat heb ik noodig. Ik moet weten dat dit kruis, die verzoening der zonde, dáár volbracht, ook voor mij is."

Zeker moet gij dit. Maar gij zoudt van deze dingen der schepping niet weten indien gij niet verlost waart. Het Evangelie wekt deze oorspronkelijke waarheid in u weder op. God doet zijne zon opgaan over boozen en goeden, maar alleen de goeden gelooven dat het Gods zon is. Eerst door de verlossing kom ik in waarheid tot den God der schepping. Eerst door Christus in mij weet ik in waarheid dat Hij vóór mij is. Gij zoudt niet zijn, niet ademen, niet leven, indien gij niet verlost waart. Dit *zeg* ik u, want het is niet eene stelling, eene afgetrokken waarheid, maar eene leering, eene ver-

kondiging. Hier letten de meesten te weinig op. Dat gij het hoort, dat het tot u komt, is eene daad Gods, eene gunst aan u.

Het is niet eene leerstelling of bewering welke gij, ergens op een onbewoond eiland of onder wilden zittende, op een u uit de lucht toewaaiend blad leest. Het is eene prediking, die in de Gemeente, wier medelid gij zijt, tot u komt. Ik, een der bedienaren des goddelijken Woords in de gemeente, verkondig u Christus. Let wel, ik verkondig u niet de leer van Christus, maar Christus zelve n. Ware het eene leer die wij u verkondigen, dan zoudt gij onzeker moeten blijven of ze u persoonlijk wel gold. Al verkondigden wij u wat men „de algemeene verzoening” noemt ¹⁾, gij zoudt toch

¹⁾ Wat wij niet doen. „Algemeene” of „bijzon-

evenwel bekommerd blijven vragen: „ja, maar mag ik, zondaar, diepschuldige tegen God, mij dit wel toeëigenen?” Alleen wanneer wij, predikers, u waarlijk Christus prediken, u den Persoon voorstellen die in het Woord tot u komt, dan kunt gij niet meer twijfelen of ook gijzelf zijt bedoeld. Ziet gij Hem in zijn oog, Hemzelven waarlijk, aangezicht tot aangezicht, in

dere” verzoening, als stelling daar zoo op het papier staande, als iets dat alle menschen, zoo zij het boek slechts in handen krijgen, kunnen lezen, is eenvoudig eene meening van een of ander welmeenend persoon, met welke wij als gemeente niet te maken hebben. Maar de verkondiging: „Jezus Christus is uw Heiland, voor u geboren, gestorven en verhoogd” komt òf door een evangelist (zending) tot menschen die nog buiten de gemeente zijn, òf, gelijk in ons geval, tot de gemeente, en spreekt tot ieder die lid van haar is en dus professie doet van in Christus te gelooven. Zij zegt tot hem niet: „Christus is, zoo in ’t algemeen, voor alle menschen gestorven, en als gij nu gelooft, dan

zijn oog van oneindige liefde, dringt gij door zijn Woord heen tot den achtergrond van zijn persoonlijk bewustzijn, van zijn eeuwig wezen, zoover gij durft en kunt, dan hoort gij niets dan genade, dan voelt gij, als de kranke vrouw die den zoom zijns kleeds aanraakt, niets dan kracht die werkelijk van Hem uitgaat. In de aantrekking die Christus op u oefent,

is dat ook voor u," want wat zoo in 't algemeen waar of niet waar is, daar weten wij als gemeente niets van, want het behoort niet tot de verkondiging welke nu, op deze plaats, in dit oogenblik, van 's Heeren wege tot ons komt. Maar die verkondiging zegt tot ieder onzer: „Christus is voor u gestorven, en leeft voor u." Gij, in de gemeente verkeerende, doet daardoor professie van in Christus te gelooven als in uwen Heiland. Is dit nu, blijkens uw persoonlijk leven, inderdaad waar? Zoo niet, belijd het en bekeer u. (Wij zien hieruit, hoe noodig een geestelijke vernieuwing van de Gemeente, juist door de kracht des Woords, is!)

openbaart zich u de liefde Gods.

Ik, dienstknecht des Heeren, bedienaar van zijn Woord, zeg u nu: gij zoudt niet ademen, niet leven, indien gij niet verlost waart. Want de wereld is met God verzoend, anders zou zij in hare zonden verzonken zijn. Haar bestaan is een verdragen-worden, een geduld-worden, omdat zij in beginsel, in hare kern verlost is. God wacht nu totdat op de verkondiging: „o wereld, gij zijt verlost!” — zoo velen als mogelijk is zullen gekomen zijn en geloofd hebben, en zich hebben laten behouden. Daarom zeggen wij u: verlaat ten volle dit natuurlijk, vleeschelijk leven, waarin gij Gode niet kunt behagen. Gij kunt het verlaten, want God heeft de banden, die er u aan binden, verbroken. Hij heeft u verlost — laat dat gelden,

laat God, de Verlosser, God zijn gelijk Hij wil! Wat is zijn Woord, dat ik tot u breng? Het is zijn Woord, waarmee Hij vleesch en geest in u van elkaar wil scheiden door de kracht van zijn Geest. Hij wil er u van alles door aftrekken wat u hindert om zijn liefde te zien. Vraag Hem, u te heiligen, ja het geheele lichaam, waarvan gij een lid zijt, te heiligen, opdat al de leden zich mogen verheugen in Hem die het Hoofd is, en niet langer in zichzelf. Want in Hem zich te verheugen, dat is rechtvaardigheid: in onszelve ons te verheugen, dat is zonde. ¹⁾

¹⁾ Vandaar dat wij leeraren vaak vele vrijmoedigheid hebben om aan anderen, privaat of op den kansel, aan te zeggen dat Jezus Christus hun Verlosser is, terwijl wij voor onszelve door twijfel bestormd worden. Namelijk wij zonderen ons dan, bij dien twijfel, van de Gemeente af. En voor ons

De vleeschwording des Woords vindt hare voortzetting in het leven des Heeren, hare voltooiing in zijn kruis, en door dat kruis is Hij tot de opstanding, tot het leven gekomen waarin Hij u aanspreken, aanvatten, reinigen kan. En dit, dit aanvatten om u te reinigen, deed Hij door uwen Doop, en doet Hij als Hij u, op grond van dien Heiligen Doop, nu verder het Woord verkondigt dóór ons, zijn dienaren. „Bekeert u en laat u doopen, tot vergeving der zonden” zeide Hij door Petrus, Hand. 2 : 38. En nu zegt Hij door ons tot u nog:

zelve zien wij dan van zelf het meest op onze zonde. Verbreedten wij echter onzen horizon tot het Geheel, leven wij mede als deel van het Geheel, voelen wij zijn leven door ons heen stroomen, dan zien wij Christus als Hoofd der menschheid, en dat de menschheid in Hem niet meer is een gevallen, maar een verlost geslacht.

„laat u doopen, d. i. aanvaardt, erkent met uwen wil, uwen doop. Dan hebt gij, even zeker als de vergeving, ook den Heiligen Geest.” Want (o te weinig let men op deze heerlijke waarheid!) men kan de vergeving niet ontvangen of de Heilige Geest, d. i. de kracht tot geheele reiniging en vernieuwing, komt noodzakelijk mede. Christus geeft u beide, en vraagt nu verder als Voorspraak al het nog ontbrekende voor u.

Christus vraagt nu uwe oorspronkelijke bestemming, welke is om rein te zijn en God te dienen, voor u terug. Uwe zonde is afval, onnatuurlijkheid, Christus wil u terugvoeren in de waarheid, Christus is in een iegelijk mensch van nature.

Wat is dit? Willen wij er mede zeggen dat er geen onderscheid zou

zijn tusschen den geloovige en den ongeloovige? Natuurlijk niet, want tusschen die beide is het onderscheid van leven en dood. Maar het onderscheid betreft niet het feit, de daad Gods, op zichzelve: neen, juist het geloof, de erkenning van die daad Gods. God doet ons verkondigen: „Christus is het Hoofd van iederen man”, 1 Cor. 11: 3. Sommigen gelooven dit, d. i. zij willen de daad Gods laten gelden voor wat zij is. Anderen gelooven het niet, d. i. zij willen deze daad Gods niet laten gelden voor wat zij is. Zij gelooven dus niet dat zij, geenszins door hun eigen sterk geloof, maar door de genadedaad Gods, verbonden zijn aan een die sterker is dan wereld, vleesch en duivel, en die hun inniger nabij is dan hun eigen vleesch. Dit gelooven zij niet, en kun-

nen dus niet dienovereenkomstig handelen, niet bidden dat het in hen volkomen worde. Paulus zegt: „Gij zijt der wet gestorven, gij zijt nu vrij door Christus dood: Hij heeft zich met u verbonden, draag hem nu vruchten.” Maar zij gelooven dit niet, en blijven dus zuchten en sidderen onder den slavenboei welken Christus voor hen verbroken heeft (Rom. 7: 1—6). Zoo blijven zij ook bekneeld in onware verbindingen, die zij niet als menschen, zooals Christus hen gemaakt heeft, maar als zondaren, zooals zij zelve zich gemaakt hebben en nu blijven, hebben aangegaan. Verbindingen door menschelijke leuzen, keuzen of meeningen of partijvormingen. Christus daarentegen is waarlijk het middelpunt van onze verbindingen met elkander als menschen, in

familiën, d. i. in vereenigingen door den band des bloeds, in volken, d. i. in vereenigingen door den band der historie, in gemeenten, d. i. in vereenigingen door den band der genade, en niet in scholen en gemaakte indeelingen. De levenswet, den grond van bestaan en al wat leeft te vinden, dat is een delven in de diepte, waardoor men ten slotte op Christus als diepsten grond stuit. En al wat leeft, dat leeft in geledingen, in samenvoeging tot een of ander geheel, in gemeenschap. Christus is de man des geloofs, d. i. der overgave, der vleeschwording, der verbinding met ons. Daarom moeten wij ook, in antwoord daarop, menschen des geloofs, der verbinding met Hem en zoo dan ook met elkander zijn. De verbindingen der menschen rusten dus niet

op overeenkomst, afspraak, politie-macht, schoolwetenschap, of iets van dien aard, iets willekeurigs, iets niet natuurlijks, maar op Christus, d. i. op hun eigen natuurlijk wezen, en dus op liefde — want liefde is niet anders dan erkenning van een bestaande verbinding. Liefde verbindt de menschen niet met elkander, maar is de erkenning dat zij verbonden zijn, en het leven daarmede overeenkomstig. O mensch, wie gij zijn moogt! dat gij in zekere samenvoegingen leeft, huisgezin, maatschappij, gemeente — dat is omdat Christus het Hoofd van iedere dezer is, en zijne eenheid met den Vader zich afspiegelt in elke menschelijke samenvoeging der liefde en der gemeenschap. Versta het wel, Christus zelf, en niet onze overtuiging omtrent Christus is die grond, dat middelpunt.

Reeds de stem van uw geweten is het teeken van de persoonlijke tegenwoordigheid en regeering van Jezus Christus. In Hem moet ten slotte alles onder één Hoofd vergaderd worden (Ef. 1 : 10), zoodat dan de behoeften van rede en hart, de diepste begeerten der menschelijke ziel, zooals ze zich ook in de elementairste zielsbewegingen der menschen uiting geven, zullen vervuld zijn.

II.

O zie toch wat de heerlijke belijdenis van de gansche christenheid van alle eeuwen is geweest, Christus, God en mensch, het Hoofd der menscheid. Wij zijn in Christus, en niet meer in Adam. Adam is gevallen uit zijn oorspronkelijke rechtheid, en wij

in en met hem. Maar deze oorspronkelijke rechtheid is in Jezus Christus, ontvangen van den H. Geest, geboren uit de Maagd Maria, ongeschonden. Is Jezus dan hier op aarde geweest als Adam vóór hij gezondigd had? Neen, het Woord is vleesch geworden. Versta het goed, verzwak het niet tot een „zich met het vleesch omkleeden” of het „vleesch en bloed aannemen” of iets dergelijks. Neen, nog eens, het Woord is vleesch geworden, en heeft als zoodanig onder ons gewoond. Wat wil dat zeggen? Wij zwijgen hier van leerstellige bespiegelingen, schoon wij die voorwaar niet verachten, want ze zijn eene der edelste werkzaamheden van den menschelijken geest. Echter nemen wij alles eenvoudig zooals het geloof het bij ons allen verstaat. Hij, de eeuwige

Zoon, is geheel en ten volle ingetreden in, heeft zich vereenzelvigd met, den toestand van ieder mensch. De verzoeken van ieder menschenkind heeft Hij mede ervaren, met den vijand des menschedoms heeft Hij gestreden. Want Hij had ons vleesch en bloed, onze door de zonde verzwakte en in den dood gevallen natuur. In haar heeft Hij gestreden, doch zonder ooit te vallen. Hij is den Vader nooit ongehoorzaam geweest, nooit uit de gehoorzaamheid gevallen. Zijne verzoeken waren dus zwaarder dan van iemand onzer; ja Hij gevoelde, Hij droeg in waarheid de zonden der geheele wereld. Nu mag ieder mensch met zijn bijzondere verzoeken tot Hem gaan en zeggen: „Gij kent ze en hebt ze overwonnen.” Maar om die geheele en volkomen

vereeniging met ons geslacht heeft nu ook niemand meer het recht om te zeggen: „het menschdom is een gevallen, zondig menschdom.” Neen, hoe zwaar hem ook zijn persoonlijke zonden wegen, hij is verplicht het menschdom aan te zien als een in Christus verlost menschdom; en dan moet hij door het geloof ook *zijn* aandeel vragen in de verlostheid en aanstaande heerlijkheid van zijn geslacht. „In mij, dat is in mijn vleesch, woont geen goed” — dat moet ieder zeggen, juist omdat alle goed, dat in hem is, afkomt van de volmaakte menschheid van Jezus Christus. Ons „vleesch” is juist het beginsel der afzonderlijkheid, der baatzuchtige afzondering van het geheel der menschheid waar wij toe behooren. Als menschheid, als één geheel, hebben wij de taak

de wereld te beheerschen (Gen. 1 : 28). Ons van dat geheel af te zonderen doet ons dus onze bestemming missen. Alleen in Jezus Christus vervullen wij die bestemming en zijn niet meer „vleesch.”

Zonder Hem, buiten Hem gedacht, zijn wij louter ellende. Maar nu zijn wij, Gode zij dank! niet buiten Hem meer. Wij zijn in het Hoofd der menschheid, en nu zijn de wanhopigste raadselen in beginsel opgelost. Paulus verkondigde den Zone Gods onder de heidenen. Onder hevigen tegenstand van hen die zeiden: „de mensch moet éérsť onder de wet van Mozes komen, daarna mag hij van Christus den Heiland hooren!” — verkondigde hij den heidenen, dat de mensch door het geloof in Jezus Christus, zonder de werken der wet, gerechtvaardigd

wordt. Dat wil zeggen: hij verkondigde aan den mensch als mensch: Christus is in u. Niet: wanneer gij u eerst verandert en door bekeering en geloof een nieuw mensch wordt. Neen, zóóals gij zijt, sprak Paulus, is Christus in u. En nu moet gij, omdat en doordat dit zoo is, u veranderen en door bekeering en geloof een nieuw mensch worden. Want zonder Christus kunt gij niets doen. Hij is in u de bron van alle goede daden die gij ooit verricht, ja van alle goede gedachten die gij ooit gedacht hebt. Hij heeft alle kwaad weerstaan, waartoe gij ooit verzocht zijt geworden om het te doen.

Dit is van de allergrootste betekenis. Christus is de grond der wereld — dat is veel meer dan, zooals de menschen zeggen, een „gods-

dienstige" waarheid. Als grond der wereld is de Zoon ons komen brengen niet een nieuwen godsdienst of den besten of eenig waren godsdienst, zooals de menschen dikwijls zeggen. Hij is veel meer dan godsdienststichter. Het woord is vleesch geworden, dat is: niet wijsgeer, niet wetgever, en ook niet „godsdienststichter." Neen, Christus is ons komen brengen een nieuw, vol, rijk, volmaakt menschenleven, een nieuw bestaan, het bestaan der volle verzoendheid met God. Niets anders, want alles is daar in besloten. Er is in den grond geen „christendom" op dezelfde wijze als er ook is een heidendom, een bouddhisme of islamisme. Wel voor de eerste optreding, den eersten vorm waarin het nieuwe leven zich aanbiedt. Want dat leven grijpt

natuurlijk de menschheid allereerst aan in haar diepst en binnenst middelpunt, dat is : datgene wat wij in bepaalden zin „godsdienst” noemen. Zoo treedt het dan ook als kerk op, en dat kan niet anders. Maar laat ons toch nooit vergeten dat dit kerkelijk leven in zijn afzonderlijkheid slechts eene noodhulp, slechts iets voorloopigs is. Het nieuwe leven moet noodzakelijk allereerst het geheele gebied des aardschen bestaans, dat rondom het middelpunt heen ligt, het geheele gebied dat wij het zedelijk leven noemen, ter zijde laten liggen. Eerst moet het zich in zich zelf samenvatten, zich bewust worden van zichzelf, om eerst later, gesterkt en bevestigd, naar buiten te treden en als een tarwegraan zich te laten oplossen in den akker des wer-

kelijken levens; niet om daar te ver-
gaan, maar om er nieuwe vrucht te
wekken. Eerst door de vleeschwor-
ding des Woords toch kunnen alle
levenskiemen die in de wereld liggen,
maar wier ontwikkeling door de zonde
tegengehouden wordt, tot vollen was-
dom komen. Zoo moet de kerkelijke
vorm hoe langer hoe meer iets wor-
den dat zijn kracht als het ware in
de wereld over leidt, schoon de kerk
er wel altoos in deze bedeeeling blijven
zal. In de voltooiing, als het Konink-
rijk Gods in de eeuwige heerlijkheid
zal overgegaan zijn, zal er in het
geheel geen godsdienst meer
zijn. Namelijk niet meer als afzon-
derlijk deel des levens; omdat het
geheele leven dan godsdienst even
zoowel als verheerlijkt wereldsch
leven zal wezen. Het nieuw Jeruza-

lem heeft geen tempel meer (Openb. 21 : 22) en ten slotte geeft de Zoon het koninkrijk (ofschoon daarom niet zijn koningschap) aan den Vader over. 1 Cor. 15 : 24.

Deze heerlijke waarheid nu, waarin de hoogste overwinning des Woords zich openbaart, is geldig voor alle levens-terreinen. Deze terreinen moeten niet met een stichtelijken tint overtoegen worden; geen godsdienstige strekking of toepassing moet er aan worden opgedrongen. Maar deze levensterreinen zelve, bijv. kunst, wetenschap, enz. moeten geheel vrij zich ontwikkelen naar hun oorspronkelijken aard. Dat wil, we begrijpen het nu, zeggen dat de heerlijkheid van het Woord, dat aan alles ten grondslag ligt, zich daarin openbaren moet. Bij voorbeeld: gij leeft misschien in eene groote handels-

stad. Is nu de handel iets wereldsch, iets dat met den Christus Gods niet te maken heeft? Ja, zegt gij, hij heeft er dit meê te maken dat een handelaar, gelijk ieder mensch, moet eerlijk zijn en ook, zoo God hem zegent, liefde moet oefenen uit dankbaarheid. O ja, dat alles is waar: doch het verband ligt dieper. De eeuwige eenheid des Zoons met den Vader is de wortel, de grond van alle eenheid onder de menschen, van alle samenvoegingen door welke de menschheid één geheel is. De menschen zijn van nature één in Christus. Dat wil niet zeggen in hun denkbeelden of hun geloof omtrent Christus, och neen, de meesten kennen Hem niet, maar — in Christus zelven. Daar rust nu ook de handel op. Ook hij is een van de vele middelen om die eenheid tot

gelding te brengen. Buiten Christus echter, als die eenheid geloochend en geen oorspronkelijke band der menschen en natiën onderling erkend wordt, leidt de handel slechts tot moorddadige worsteling tusschen de menschen, tusschen arbeid en kapitaal, tusschen roovers en beroofden, tusschen goddelooze slavenhandelaars en ellendige slachtoffers. Zoo is het met de staatkunde eveneens. Maar, helaas! in plaats van de staatkunde in dezen godsdienstigen grond op te nemen, hebben de zondige menschen, omgekeerd, deze godsdienstige waarheid in de staatkunde opgenomen, de waarheid op staatkundige, wereldsche wijze verklaard, en van de kerk van Christus eene wereldsche instelling gemaakt. Dan verkrijgt men de ellende eener staatkundig-godsdienstige of godsdien-

stig-staatkundige partij, met al de verkeerde verhoudingen, daaraan verbonden. En zoo kan men ditzelfde op alles overbrengen.

III.

Nu ziet gij, mijn bekommerde broeder, hieruit het rechte antwoord op de vraag met welke wij onze overdenking begonnen, de vraag: wat is het geloof? Dat antwoord moet zijn: het geloof is niet een angstig duister iets, niet iets waar men eerst langs den weg van vele inwendige ervaringen, waarvan de vromen weten te verhalen, toe komen kan. Neen, het geloof is het allernatuurlijkste dat er is. Zóó natuurlijk is het geloof, dat alleen God zelf het in ons werken kan. Want, ons tot het waarlijk natuurlijke terug

te brengen, dat is een heerlijk wonderwerk der herscheppende genade Gods. Door den Zoon alleen wordt het dan ook in ons gewerkt. De Zoon is eeuwig één met den Vader. Hoe weten we dat? Uit bovennatuurlijke bespiegelingen? Dit maakt gij misschien dááruit op, dat ik begonnen ben, Joh. I, met die heilige verborgenheid van het Woord dat bij God was en God was, ten grondslag te leggen. Maar ook bij den evangelist Johannes is hier niets van een bovennatuurlijke bespiegeling. De éénheid van den Zoon met den Vader, de waarachtige Godheid des Zoons van God, maakt hij eenvoudig op uit de geschiedenis, uit de volkomen geloofsgehoorzaamheid des Zoons. Christus was door geloof en gehoorzaamheid één met den Vader. Deze zichtbare eenheid

wijst terug op den verborgen grond van de eenheid des wezens met den Vader. In Hem zien wij nu, in zijn aardisch leven, de volkomen heiligheid en gerechtigheid Gods, die de grond is van 's menschen rechtvaardiging. Er is geen andere rechtvaardiging voor God, dan door het geloof. Het geloof van ieder mensch, jood of heiden, rustte van de grondlegging der wereld af aan enkel in Christus, ook al kenden de menschen Hem niet, en hadden nooit van Hem gehoord. Alle geloof of vertrouwen (want dit zijn slechts twee woorden voor dezelfde zaak), alle vertrouwen der menschen op elkander, alle onderlinge eenheid der menschen waardoor de samenleving, het huwelijk, de volkseenheid, de staten ontstonden en bestonden, had van den aanvang af tot verbor-

gen achtergrond het geloof in Eén' dien zij niet kenden, wiens Naam zij niet wisten te spellen, maar van wien zij onwillekeurig gevoelden dat hij niet verre was van ieder onzer; gelijk Paulus te Athene een altaar voor den „onbekenden God” vond, en nu aan deze heidenen verkondigde wie eigenlijk die onbekende was, namelijk de Vader, in den Zoon kenbaar en door den Geest met Hem één. Christus kwam in de volheid des tijds, om licht, bewustheid, klaarheid te brengen in dat alles wat de menschen tot nog toe half, donker, verward gevoeld hadden, maar wat nu in hem ontdekt en opgehelderd werd. Maar nu blijkt ook dat alle geloof aan de waarheid, waarmede de menschen naar de waarheid gezocht hebben, alle uitvindingen, theorieën, stelsels der men-

schelijke gedachte, alle kunst waardoor zij hun voorgevoel van de eeuwige waarheid en schoonheid in aardsche vormen hebben ingekleed, alle geduld en martelaarsmoed waarmede zij voor de waarheid gestreden en geleden hebben, ook zij die Christus niet kenden, gelijk Sokrates toen hij den gifbeker dronk — dat dit alles gegrond was in het geloof van Jezus Christus waardoor Hij aan den Vader trouw bleef. En ook alle liefde die onder de menschen, ook onder de heidensche volken, gevonden wordt, meende, bedoelde eigenlijk den Christus, zonder dat men het wist. Gelijk we lezen in de beschrijving van het jongste Oordeel, dat velen dan zeggen zullen, als de Heer hen aan zijn rechterhand zal plaatsen: „Heere, wanneer hebben wij u behoeftig en hongerig gezien

en hebben u geholpen en gespijzigd?" — en de Koning zal hun zeggen: „zoover gij dit aan een der geringsten die in mij gelooven, gedaan hebt, is het aan Mijzelven gedaan geweest."

Zoo is dan de ééne algemeene christelijke kerk de grond van, de getuige voor alle menschelijk natuurlijk leven, voor alle nationale, huiselijke en andere samenvoegingen der natuurlijke liefde. Dit hemelsche is het natuurlijke in den hoogsten zin; het natuurlijke dat, zooals Paulus zegt, er ééerst is, opdat dan daarna het geestelijke moge kunnen komen (1 Cor. 15 : 46). Deze christelijke kerk, waarvan de lieden smalen dat zij onnatuurlijk en duister en machtspreukig is en aan de menschen veel kwaad gedaan en hun natuurlijk licht

in den weg gestaan heeft, — zij is de Getuige voor de ware gesteldheid van den mensch als mensch, namelijk dat hij van nature, in dezen hooger zin, is een kind van God, een erfgenaam des Hemels. En als ik een kind mag doopen in den Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes, dan denk ik: kind, God neemt u uit den onvrede en stempelt u, als zijn eigendom, tot een kind des vredes. Deze wereld heeft geen rechte gemeenschap, want zij is in de baatzucht gevallen; maar de ware liefde, de éénheid die afbeeldsel der eeuwige éénheid des Vaders en des Zoons door den Heiligen Geest is, deze is de gemeenschap in welke God u opneemt.

Ja alle dingen zijn bestemd in Christus „onder één Hoofd gebracht te

worden". Deze heerlijkheid van Christus is het voorwerp des geloofs; en daarom is ons geloof ook hoop. Zoo zegt ons Petrus (naar juiste vertaling van 1 Petr. 1 : 21) dat gij door Christus gelooft in God die Hem uit de dooden opgewekt en Hem heerlijkheid gegeven heeft, opdat ons geloof „ook hoop" op God zou zijn. Ja het geloof is, wij herinnerden er reeds aan op onze eerste bladzijde, een vaste grond der dingen die men hoopt. Hoop is aanvankelijk bezit. In dit bezit van de toekomstige goederen, in deze beginnende ervaring van de krachten der eeuwige wereld hebben wij lust en veerkracht om de dingen der wereld aan te vatten en erin te leven. Geen piëtistische terugtrekking, maar kalm vertrouwende belangstelling in deze wereld volgt

uit onze hope der heerlijkheid. Deze wereld is het eigendom, niet des Satans, maar van Christus in wien zij gegrond is. Wij vertrouwen dat, wanneer de waarheid slechts met haar heiligen natuurklank, in haar oorspronkelijke zuiverheid door ons wordt beleden, het geweten der menschen dan nog altijd vóór haar getuigt; en zoo begeven wij ons gaarne in de wereld, gedachtig dat er „in de liefde geene vrees” is. Onze bekeering is eerst, ja, van de wereld tot God. Doch daarna is zij weder eene bekeering, met God, tot de wereld. Nu verkrijgen alle levensbetrekkingen een nieuw karakter. Op mijn studeervertrek hangt, als geschenk van eene geliefde, bevriende hand, een wonderbaar tafereel van Jacob die te Bethel ligt te slapen, de ladder staat naast hem die

hij in zijn droom ziet, en de engelen klimmen op en neder. Als ik dat tafereel van Salvator Rosa aanzie, is het mij een beeld van de heerlijke waarheid die ik getracht heb voor te stellen. Gelijk de engelen van de aarde naar den hemel klimmen, zoo zijn alle aardsche betrekkingen een trap om op te stijgen naar de hemelsche hoogte, en Hem te bereiken in wien dat alles zijn oorspronklijken grond heeft, van wiens heerlijkheid het slechts een zwak afbeeldsel is. En gelijk de engelen nederdaalden van den hemel op de aarde, en de Heer boven aan de ladder stond en tot Jacob sprak: „Ik zal u dit land geven!” zoo daalt voor den blik des geloofs alle liefde, alle adel des geestes, alle waarheid, goedheid en schoonheid van Boven af.

IV.

Er zijn vele welmeenende, in hun hart vrome en naar de waarheid zoekende, maar nog niet tot Christus gekomen menschen, die iets van deze waarheid gevoelen. Zij zijn gaarne bereid, in al wat goed en schoon, verheven en liefelijk is, eene afstraling van de heerlijkheid Gods te zien. Maar zij weten niet dat alles een samenvattend Middelpunt, een Hoofd heeft, die alles tot éénheid en harmonie brengt. Zoo spreken en droomen zij voort in wilde, dichterlijke begeerte, en men zou hun zoo gaarne de zalige rust gunnen die wij in Christus hebben, als wij weten dat al die goede aspiratiën in Hem haar doel bereikt hebben. Als in een land de vorstelijke familie door een omwenteling

is uitgebannen, dan gaan doorgaans de aanzienlijkste geslachten des lands met haar mede. Wordt de koning dan hersteld, zoo komen ook al die andere familiën terug, en de koning schaart ze met blijdschap rondom den troon en men zegt: nu is alles weder in orde. Zoo gaat het ook in den mensch en in de menschheid als de ware eeuwige Koning Jezus Christus weêr op zijn troon hersteld is. Dan vindt al wat goed, heerlijk, waar is, maar tot nog toe als zonder vaste woning rondzwierf, zijn rechte plaats terug bij het Hoofd dat alles tot éénheid en schoonen, sterken samenhang terug brengt.

En nu hebt gij, mijn Broeder die tot het geloof komen wilt, niets anders te doen dan God, gelijk Hij aldus in Jezus Christus de grond van

alle menschelijke dingen is, te laten zijn wat Hij wezen wil, te laten God zijn, ook voor u. Niet wij zoeken God en hebben Hem liefgehad, maar Hij zoekt ons en heeft ons liefgehad en zijnen Zoon gezonden tot verzoening voor onze overtredingen. „In stilheid en vertrouwen”, zegt de profeet, zal uwe sterkte zijn. Ja, dáárin, en wederom niet in het denken over onze stilheid en ons vertrouwen, en in het droef bepeinzen hoe weinig van die stilheid en dat vast vertrouwen nog in ons is, — maar in het laten zijn en laten gebeuren dat God uit vrije genade ons eeuwiglijk liefheeft, en dat Hij eeuwiglijk niet anders kan doen, dan ons liefhebben. Dit gehoord en dan toch niet aangenomen te hebben, dat is de groote, schrikkelijke zonde waardoor de mensch

verloren gaat. Maar dit eenvoudig te erkennen, dat is het geloof. Gij laat God werken en u roepende leiden. In één woord, niet uw geloof is uwe zaligheid, maar Hij die het voorwerp van uw geloof is, de levende God zelf. Gij kent de heerlijke Grieksche fabel van den zanger Orpheus, die zijn beminde vrouw Eurydice uit het doodenrijk mocht terug halen onder voorwaarde dat hij op den geheelen weg, van die onderwereld tot naar boven in het licht der aarde, niet naar haar omzien zou als zij hem volgde. Zoo werd zij hem dan teruggegeven en kwam achter hem aan. Het ging zoo voort, en Orpheus bedwong zijn brandende begeerte om naar haar om te zien terwijl hij het ruischen van haar kleed achter zich hoorde. Maar eindelijk, dicht bij den

uitgang die weder naar de bovenwereld en het licht des daags leidde, — daar kon hij zijn verlangen niet meer bedwingen; hij zag even om, — en ach! de beminde gestalte zweefde nu van dit oogenblik af terug, de armen nog naar hem uitbreidende, maar het was te laat. Dit is een beeld van ons geloofsleven. Laat ons vooruitzien op God die ons de belofte der eeuwige liefde gedaan heeft, maar niet achteromzien naar onze eigen geloofsgestalte. Juist door ons niet om ons geloof te bekommeren, blijven wij in het geloof. God wil onze zaligheid en heeft er alles voor gedaan. God ziet ons aan in Jezus Christus, en niet zooals wij in ons zelve zijn. Ons betaamt het, ons zelve aan te zien gelijk God ons ziet; dus niet onze zondige zwakheid die nog overblijft,

maar den nieuwen mensch die geboren is en groeit. Of liever, wij hebben, als navolgers Gods ook in dezen, Christus aan te zien gelijk Hij onze Borg is, en niet ons zelven wederom. Immers God zelf ziet met eeuwig welbehagen Christus aan. Nu is Christus aan de rechterhand des Vaders; en in zijn persoon, zooals Hij daar is, ligt al de vrucht van zijn kruis en van zijn verhooving, al de goddelijke volheid die in Hem is, persoonlijk tegenwoordig opgesloten en staat vóór u om u te zeggen: „Ik ben met u; Ik geef mij aan u.” Zoo zeg nu niet meer: „ik durf nog niet gelooven” — maar zeg voortaan: „ik durf niet meer twijfelen.” Mijne zonden mogen mij niet eene reden zijn om van God terug te blijven, maar eene reden om des te meer tot

God te gaan, om weder in de éénig ware stelling, die van begenadigd en gerechtvaardigd kind van God, hersteld te worden. Niet voor Satan mag ik mij verootmoedigen, door mijn vrijmoedigheid te laten verzwakken, maar voor God alleen, door van zijn genade, en enkel daarvan, te leven. Door te belijden: er is niets in mij, ook mijn geloofsleven niet, waarop ik steunen kan. God zelf, Jezus Christus zelf, is mijn heil.

Hier ligt het groote punt van verschil dat vele geloovigen onderling verdeelt. De wereld, de maatschappij, de kerk, het huisgezin, de school, kortom al wat een gemeenschapsleven heeft in het geschapen heelal, rust niet op de belijdenis van Christus, op de erkenning of de ware rechtzinnige kennis van God, — maar op Christus zelven, op God zelven,

op de eenheid van Vader en Zoon in den Heiligen Geest. Dat is de heerlijke beteekenis van den H. Doop. Niet ons geloof in, of onze belijdenis van Vader, Zoon en Heiligen Geest maakt de Kerk, maar de Kerk rust op den drieëenigen God, op den driemaal heiligen Naam zelven, en daarom gelooven en belijden wij dan dien Naam. De Heer zelf bouwt de Gemeente, en wel op en door de personen die belijden (Matth. 16 : 18) niet op hun belijdenis. De belijdenis is slechts het antwoord, de weerklank op zijne daad : maar de daad des Heeren zelve is het, waardoor wij leven. Dit gaat in alles dóór. In de heilige Schrift vinden wij niet eene leer omtrent God, maar den levenden God zelven tot ons sprekende. En zoo is voor de Kerk dan ook niet

noodig een streng of mild confessionnalisme, een stellen van de Belijdenis, hetzij geheel, hetzij in haar „aard en wezen” (gelijk de vruchteloos schikkende kerkbestuurders zeggen) tot grond en regel der gemeenschap, maar een erkennen, eenvoudig en stellig, dat Jezus Christus zelf dit alles is. Dat Hij het niet wordt door onze erkenning, en niet ophoudt het te zijn door onze ontkenningen, maar dat Hij het is en blijft door zich zelve alleen. Want niet in het weten hoe wij tot God op zullen klimmen, maar in het erkennen dat Hij tot ons is afgedaald, ligt ons heil. Gelijk niet hierin de liefde is, dat wij God hebben liefgehad, maar hierin, dat Hij ons heeft liefgehad en zijnen Zoon heeft gezonden tot verzoening voor onze zonden.

O mogen velen het leeren verstaan : eer komt er geen vrede noch nieuwe bezieling in de Gemeente. Doch erkent men haar, zoo houden de confessionalen twisten op en de wedstrijd der liefde en der heiligheid, in de zalige verwachting van 's Heeren wederkomst, begint. En dit zal dan ook noodig zijn. Met minder dan dit komen wij in den onuitsprekelijken ernst onzer tijden niet toe. Wij strijden om kerk en kerkvorm, maar tot een gansch anderen strijd bereidt zich — niet een handvol menschen, maar — hemel en hel. Beide zullen hun zichtbaren, ontzachlijken vertegenwoordiger tot de aarde zenden. De heilige en de onheilige geestenwereld, de wereld van Boven en die van beneden zullen hier op dit tusschengebied, onze aarde, haar slagveld tot den

beslissenden, laatsten strijd hebben. Voor de zijde des lichts of voor die der duisternis zullen wij hebben te kiezen; voor den Zone Gods, het eeuwige Woord, de waarheid, of voor hem die zichzelve zal vertoonen God te zijn, den Leugen, dien de Heer, als Hij verschijnt, zal te niet doen met den adem zijns monds.

V.

Hoe zullen wij bestaan in dien ontzachlijken strijd? Enkel door God. Enkel door God te laten God zijn zooals Hij is. Hierin bestaat dan het geloof, namelijk in ernstiglijk God en de wezenlijke wereld, zooals Hij haar gesteld heeft, te erkennen. Het geloof is in den grond niets anders dan: het wezenlijk bestaande

te erkennen zooals het is.

Gij moet de waarheid gelooven, d. i. laten gelden, haar onaangetast laten zooals zij is. Uw zondig bestaan is niet de werkelijke toestand. In u, d. i. in uw vleesch, woont niets goeds. Maar gij zijt ook niet meer in het vleesch, gij gedoopte tot wien het Woord des evangelies komt. De waarheid is, dat ieder mensch is onder Christus, het Hoofd der Menschheid. Want Hij is het scheppende Woord, waarin de wereld ontstaan is en bestaat. „In Hem (Col. 1 : 16 enz. Gr.) werd alles geschapen, dat zich in hemel en aarde bevindt, het zichtbare en het onzichtbare, het Geheel is door Hem en tot Hem geschapen: en Hijzelf is vóór alles, en het Geheel bestaat in Hem.” Dus: in Hem, door Hem, en tot Hem is alles geschapen,

waaruit dan volgt dat alles bestaat in Hem. Ware alles alleen dóór Hem en niet in Hem geschapen, zoo ware Hij slechts werktuig geweest, en het geschapene zou slechts een uitwendig werk zijn. Maar daar het ook in Hem is geschapen, zoo heeft het in Christus' leven zijn oorspronkelijk wezen, uit hetwelk het dan eerst daarna tot bestaan komt door de schepping. Er is dus tusschen Hem en en al het bestaande een betrekking van wezen, niet slechts van werking. Zoo is b. v. het oorspronkelijk wezen des Lichts in Christus: al wat in de wereld licht is, heeft slechts uit Hem zijn bestaan en kracht: daarom noemt Christus zich „het licht der wereld.” Het hemelsche en het aardsche, het zichtbare en het onzichtbare, geest en natuur, zijn in Christus gegrond

en dus niet wezenlijk tegenover elkan-
der staande, gelijk wij dit zoo dik-
wijls ten onrechte denken. En alles
is ook tot Hem geschapen, heeft in Hem
zijn einddoel: daarom dan, ten slotte,
„bestaat alles, bestaat het Geheel, in
Hem.” Al wat tusschen aanvang en
einddoel in ligt, het nu werkelijk
bestaande, bestaat in Hem, de Alpha
en de Omega. Hij „draagt alle dingen
door het woord zijner kracht” (Hebr.
1 : 3). Niet slechts uitwendig heeft
Hij „alle macht,” maar zijn woord,
de uiting zijner geestelijke kracht, is
de inwendig dragende, levendmakende
kracht in alles; of zooals wij gewoon
zijn te zeggen, de idee aller dingen
is in Hem. „In Hem was leven”
zegt Johannes.

Nu is Christus dat alles wat hij
eeuwig is in zijn wezen, ook histo-

risch geworden in den tijd. Zoo is er onderscheid tusschen de oorspronkelijke tegenwoordigheid van den Zoon in alles, en de door de vleeschwording des Woords gewordene. De eerste is de natuurlijke scheppingsverhouding: maar het schepsel is uit deze uitgevallen door de zonde. Nu staat het natuurlijke en het geestelijke, op een wijze zooals het oorspronkelijk geenszins bedoeld en aangelegd was, tegenover elkander. Slechts door de genade, door de verlossing, kan er nu verzoening, herstelling van het oorspronkelijk bedoelde tot hooger ontwikkeling, komen. Wat door eigenwilligen afval van de goddelijke orde is bedorven, kan nu alleen hersteld worden doordat Christus de wereld, die Hem oorspronkelijk toebehoort, maar die van Hem afviel, nu eerst

weder terugwint, om haar daarna het leven weder te kunnen terug geven. Dit is geschied door de vleeschwording, waarvan kruis en opstanding het gevolg zijn. Nu wordt Hij, daar de Vader Hem alles geeft, weder „vervuld” met het Geheel, den geheelen levensinhoud, gelijk die in allen die afzonderlijk bestaan, verdeeld is, Ef. 1 : 23. En dit geschiedt in de Gemeente, die zijne volheid is, d. i. die steeds meer en meer van Hem vervuld wordt. Dus niet, helaas! in alle menschen zonder onderscheid. Want, daar Jezus de erfgenaam van alles is (Hebr. 1 : 2), zoo valt wel het geheel Hem eens als eigendom toe, maar dat wordt uitgevoerd op verschillende wijze. Deels door verzoening, als wij ons „laten verzoenen,” maar ach! deels ook door

dat het misbruikte goed wordt teruggenomen, en van hem die niet heeft, ook datgene wat hij heeft, zal genomen worden ¹⁾. Er is — wij gelooven het met siddering, juist omdat wij in eene eeuwige Liefde gelooven — er is een eeuwig verloren-gaan, een eeuwig verderf. Wij durven, als verkondigers van Gods Woord, niet zoo onbarmhartig zijn om dit te loochenen.

Dus worden wij geroepen het ontvangene Hem terug te geven, toe te brengen, in de vrijheid der eigen keuze, d.i. door geloof. Zoo zien wij dan dat het geloof is: deze wezenlijke bestemming der dingen, die de hoogste werkelijkheid is (want al het andere, thans zichtbare, gaat voorbij) te erkennen:

¹⁾ Zie over dit alles Beck, Chr. Liebeslehre II, p. 14 enz. Ethik I, 300 enz.

de dingen in Christus te zien. Van Christus los, dan is alles leugen. Van Christus, dus van God gescheiden, dan ben ik ook van alles, inzonderheid van mijne broederen, gescheiden: dan sta ik alleen, en heb noch God noch mijn naaste lief, dat is: dan ben ik aanvankelijk in de hel. Maar God zegt: lieg niet, erken de waarheid, namelijk dat, door de overwinning van den verhoogden Christus, alle dingen in Hem zijn. Dit te doen is het geloof dat God u beveelt. Zult gij nu zeggen: „eer ik geloof dat ik in Christus ben, moet ik eerst een zekere ervaring hebben, er moet eerst iets in mij gebeurd zijn, eer ik zal durven zeggen dat ik geloof”? Neen, want, dat God u beveelt te gelooven, te bidden, te hopen, lief te hebben, dat beteekent, dat God u daartoe,

juist daartoe, gemaakt heeft ¹⁾). Het leven buiten God is een leugen, in welken gij Gode niet kunt behagen. Het gebod Gods, d. i. de eigenlijke wet van uw wezen, tot wier uitvoering het genadewerk van Christus u weer heeft vrijheid en macht gegeven, is: „geloof in den Heere Jezus Christus en gij zult behouden worden, gij en uw huis.” Let wel: geloof in den Heere Jezus Christus. Hij is de Heer: hij is niet een afwezige, krachtelooze Christus, maar hij is machtiger dan de duivel, de wereld en uw eigen vleesch, die niet ophouden u aan te vechten. Hij is uw Heer. Hij wordt dit niet door uw geloof, maar hij is het, en dat moet gij nu zoo laten zijn. Dan gelooft gij.

¹⁾ De wil van den Schepper is de ware natuur van elk schepsel, zegt Augustinus.

Of zult gij nu misschien zeggen: „wel, dat zou toch wel een zeer gemakkelijke weg zijn! Is het anders „niet dan dat? Wel, dat volbreng ik „door eenvoudig met gekruiste armen „op mijn stoel te blijven zitten en „niets te doen!”

O gij die zoo spreekt, gij weet niet wat gij zegt. Gij weet niet dat nu juist, in plaats van gemakkelijk stilzitten, de strijd op leven en dood begint.

Gij wilt bescheiden, nederig zijn, meent gij, en niet zoo stoutmoedig en hoogmoedig als sommigen die daar zeggen, dat zij maar zoo eenvoudig gelooven. Gij voor u durft, daar gij uw zonden beter gevoelt dan die vrijmoedige menschen schijnen te doen, het u maar niet zoo toeëigenen, want God alleen kan het in zijn vrijmach-

tige verkiezing u toeëigenen, zegt gij. En vele meesters in Israel zeggen u hetzelfde, en waarschuwen u, om toch niet met een ingebeelden hemel naar de hel te gaan!

Ik versta deze bedenking, die mijzelfen, ach, zoovele jaren heeft gedrukt. Gij hebt recht, alleen door God kunt gij gelooven. Maar God „beveelt thands allen menschen alom, zich te bekeeren” (Hand. 17 : 30) en ook U. Hij beveelt dit thands, nu Hij „de tijden der onwetendheid overgezien” en het groot beletsel des geloofs uit den weg geruimd heeft. Want Christus is ter rechterhand Gods verhoogd; dus zijn ook wij in Hem niet meer onderdanen met vrees voor straf, maar kinderen, zonen. De dienstknecht niet, maar wel de zoon, blijft eeuwig in het huis. Dit „blijven” is „wonen,” dus de

vervreemdheid, de zonde, opgeven. Na dit eerste gedaan te hebben, beveelt dan nu God het tweede, het geloof en de bekeering. Na dit mogelijk gemaakt te hebben, vraagt Hij hetgeen Hij mogelijk gemaakt heeft. Ja, wat Hij vraagt, is Hij bezig te geven. Hij is met u bezig, doordat het Woord tot u komt. Wat houdt u terug? Indien gij Jezus als den Heer erkent, dan is dat door den Heiligen Geest (1 Cor. 12:3) endan roept en bekwaamt Hij u, om alles te verloochenen, alles Hem, daar Hij de Heer is, gelijk wij zagen, over te geven. En hier openbaart zich de arglistigheid van ons hart. Die overgave willen wij niet, en vandaar dat wij in den toestand van wenschen en begeeren blijven en niet tot den toestand van willen, d. i. tot gelooven, tot van God ge-

werkt gelooven (Philipp. 2 : 13), overgaan.

Zie Achaz (Jes. 7 : 1-12). De profeet Jesaia belooft hem dat God hem tegen de vereenigde macht der Syriers en van Israel handhaven zal. Eisch u een teeken van God, zegt hij tot den koning, en het zal u gegeven worden. Maar Achaz antwoordt: „dat mag ik niet vergen, ik mag den Heer niet verzoeken!” Dit klinkt vroom en bescheiden; maar de eigenlijke reden is, dat Achaz zijn vertrouwen op den koning van Assyrie, dien hij om hulp heeft gevraagd, niet wil laten varen. „O Vader” (biddt Lessing) „ik ben niet van die trage trotsche lieden die daar meenen, de waarheid zelve te kunnen bezitten, terwijl ze toch maar voor U alleen is; ik vergenoeg

mij, nederig en tot inspanning bereid, met het streven naar de waarheid, al zou ik haar dan ook nooit vinden!" Ook dit klinkt vroom en bescheiden; maar de waarheid is, dat zoolang Lessing zoekt, hij de verschillende stelsels, één voor één, voor den troon waar hij op zit, als onvoldoende kan laten voorbijgaan; doch kwam de waarheid eens zelve, dan zou Lessing voor haar van zijn troon moeten afstijgen, en dat wil hij heimelijk niet.

Dit zelfbedrog nu schuilt er achter wanneer men den weg des geloofs, zooals wij dien naar Gods Woord voorstellen, een gemakkelijken weg noemt. Die weg eischt volkomen verloocheining van onszelve.

De werkelijkheid te erkennen zooals zij is, dat zou iets gemakkelijks

zijn, iets dat van zelf spreekt en van zelf gaat? Ach! hoe weinig weet gij van dezen weg, gij die zoo spreken kunt. Alleen goddelijke genade brengt er ons toe om ons, in zuivere ervaring, waarlijk enkel aan het bestaande te houden en er niets meer van het onze bij te doen — ook in de wetenschap.¹⁾ Alleen zelfverloochening, alleen het opgeven van ons zelve aan het Geheel, doet ons de wereld waarlijk verstaan. Zoolang wij in ons natuurlijk egoïsme blijven, doet zich ons wezen als het eenig rechthebbende vóór in de wereld, en de werkelijkheid rondom ons als begoocheling en valsche schijn. De

¹⁾ Hoe dit ook voor de wetenschap geldt, beschreef ik in „Overlevering en wetenschap” enz. (1879) bladz. 28 enz. Zie ook, uit de schoone en diepzinnige toespraken, met welke Prof. Brill eene reeks van jaren zijn akademische lessen opende: *Twijfel en Geloof* p. 5 enz.

natuurlijke mensch stelt, projecteert eigenlijk de wereld niet als werkelijkheid buiten zich; maar hij houdt haar, omgekeerd, in den grond voor niets (al erkent hij in schijn haar bestaan) totdat hij onder het Kruis die wereld leert erkennen als levende, der verheerlijking tegemoet groeiende, en dus moed vat haar te durven leeren kennen. Elk wezen der wereld komt in zijn eigenlijken aard niet voor ons te voorschijn dan door de werking van het Woord Gods in ons, dat alle dingen naakt en geopend (Hebr. 4 : 13), naar hun eigenlijk wezen, dwingt voor den dag te komen. Het geloof ziet den grond der wereld, en door het geloof zichzelf verloothenende, verstaat de mensch dat de dingen die men ziet, geenszins uit de verschijnselen zijn voortgekomen

(Hebr. 11 : 1), maar uit hun achtergrond, de hoogere wereld, uit God. Langs den weg dezer zelfverloochening, en langs dezen weg alleen, zien wij in elk punt des tijds en der tijdelijke dingen het eeuwige als zijn dragenden achtergrond. Den lichtgrond der eeuwigheid zien wij dan, als Mozes bij Horeb, in het braambosch der tijdelijke verschijnselen. Gelijk Christus ons Hoofd zich liet doopen in den Jordaan, zich overgaf om Christus, Messias te zijn en niet voor zichzelf als Jezus te leven, en de lichtgrond der eeuwigheid omscheen Hem, de hemelen werden Hem geopend en de Heilige Geest daalde neder — zoo herhaalt zich dit in elk zijner geloovigen op verre afstand, ja, maar toch werkelijk.

Want „niemand zal God zien en

leven.” Wij moeten dus in en door het geloof den doop des doods, des stervens in en met Christus (Rom. 6 : 4) ondergaan. Ja, in de persoonlijke gemeenschap met den „Vader der lichten” wordt ons de duisternis van ons zondig hart openbaar en door gedurig oordeel overwonnen, zoodat wij tot de waarheid, d. i. ook tot inwendige waarachtigheid, komen. Het is de ervaring der gemeenschap met God zelven, die dit doet. Daarom is de heilige Schrift het Woord van God. Alle heilige menschen Gods die daarin ons bekend worden, leven in persoonlijke gemeenschap met God. De leer van God welke de Bijbel ons leert is deze, dat er geene leer van God is, maar alleen persoonlijke gemeenschap met God, die zich bij den een op deze, bij den ander weer

op andere wijze haar verstandelijken leervorm schept.

Ziehier de reden waarom het confessionalisme tegen Gods Woord is. Niet omdat deze of gene confessie de „leer des Bijbels” niet trouw genoeg teruggeeft, maar omdat de Bijbel leert dat uitsluitend alleen persoonlijke gemeenschap met God ons in de waarheid stelt. Ook onze Nederlandsche gereformeerde belijdenis eeren wij zeer hoog, en wenschen bepaald dat elk leeraar die onder ons wil optreden, naar zijn geweten belove, „niet tegen Schrift of belijdenis te zullen leeren.” Het geroep, dat de belijdenis der kerk de vrijheid zou beperken, achten wij ijdel. Integendeel, de belijdenis beschermt de vrijheid der Gemeente om niet door elken wind van leering heen en weêr gedreven, maar

op vasten grondslag opgebouwd te worden, tegen de individueele willekeur der Voorgangers. Juist toen het geloof onzer vadersen sterk genoeg was om zich dóór de roomsche boeien heen de vrijheid te veroveren, ontstond ook onze belijdenis als gedenkteeken der Vrijheid! Maar nu, wat leert die belijdenis zelve? Dat het geloof een geheel en al persoonlijke zaak is ¹⁾.

¹⁾ Dit leeren ons namelijk de oudste Belijdenissen: de „apostolische,” de Nederlandsch-gereformeerde, de Augsburgsche. Deze alle hebben een persoonlijk karakter. Zij spreken alle: „ik geloof, wij gelooven.” Daarna komt dan, in den tijd der rechtzinnigheid, eene andere Belijdenis, die dit persoonlijk geloof achter de leeruitdrukking der kerk verbergt, zooals op de drie genoemde oudste Belijdenissen naar dezelfde rangorde de naar Athanasius genoemde, de leerregelen van Dordrecht, en de Formula Concordiæ volgden. De eersten in deze twee reeksen hebben een geheel apologetisch (bestrijding afwerend), de laatsten een polemisch (in bestrijding levend) karakter.

Zoodat dus het confessionalisme, dat tot trouw aan de Belijdenis het persoonlijk geloof wel wenschelijk maar toch niet noodzakelijk acht, door de Belijdenis zelve gewraakt wordt. Elke Belijdenis wederlegt de orthodoxie die na haar komt.

VI.

Ja, Gode zij dank! het is tegen het geloof, als men de kerk van Christus wil doen steunen op de geloofsbelijdenis, in plaats van op den levenden God zelven, op den Persoon die door dat geloof beleden wordt. Er is geen andere grondslag der kerk dan de Naam, d. i. de Persoon, des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes, in wien wij gedoopt zijn. Naar Gods Beeld geschapen, moet ik God zien zoo ik levende gemeenschap met Hem

zal hebben: ik moet Hem zien. Ja, de ingeschapen behoefte des menschen is, God als mensch te zien. Vleeschwording des Woords, dat is niet een vreemd, wonderlijk leerstuk, maar het allernatuurlijkste wat er is. In alle mythen der volken leeft er een aanduiding van; in alle harten der menschen Gods van alle tijden spreekt eene vraag er naar, een honger en dorst naar menschelijke verschijning Gods. Aan God als wetgever, als soeverein, heeft de mensch evenmin genoeg als aan God als wijsgeerig idee. En wederom, zoodra die vleeschwording werkelijkheid is geworden, roept zij uit de diepte van 't menschelijk hart nog eene diepere behoefte wakker, of neen, dezelfde behoefte spreekt dan nog op andere wijze. Namelijk deze vleeschwording kan

door ons — het blijkt uit de geschiedenis van Jezus Christus — zij kan door ons niet toegeëigend worden. Wij verwerpen Hem, alle vijandschap van het natuurlijk hart komt tegen Hem op. Hoe nu? Hij was begeerd en verlangd, zeiden we, en als hij dan werkelijk komt, wordt Hij verworpen? Ja, want hier blijkt dat waarlijk het bedenken des vleesch's vijandschap is tegen God. Door die vijandschap moet Gods Heilige heen gaan, onder haar bezwijken, haar dragen als het groot zondenoffer, en dan daarna weder tot ons komen in nog wederom overwinnende liefde, met dat groot „Vrede zij ulieden!” waarmee de gave des Heiligen Geestes gepaard gaat (Joh. 20 : 21, 22). God moet tot ons komen, niet alleen om ons te verlossen als Zoon, maar

ook om ons die verlossing toe te eigenen, om ons geheel te vernieuwen als Heilige Geest.

Zoo is de belijdenis — niet van „de Drieëenheid Gods”, maar van den drieëenigen God, niet een benauwd wijsgeerig leerstuk, een duistere bespiegeling, maar eenvoudig de belijdenis der werkelijke ervaring. Een God die niet de Drieëenige ware, zou niet God voor ons kunnen zijn, want Hij zou niet tot ons zijn gekomen, zich niet in ons geopenbaard hebben. Daarom beteekent deze belijdenis niets anders, dan dat wij gelooven uit ervaring van de oneindige Liefde. „Dit is” — zeggen we met het „Athanasianum” — „het algemeen geloof, hetwelk zoo wie niet trouwelijk en vast gelooft, die zal niet mogen zalig zijn.” Gewis niet, want wie

zich van de oneindige Liefde, van het Leven zelf afsnijdt, die werpt zich noodzakelijk in den eeuwigen dood. Athanasius, de man Gods, de denker van de heiligste diepzinnigheid, beseftte dat Arius een verkeerd wijsgeerig leerstuk in de plaats stelde van den levenden God zelven: dus dat hij inderdaad alle eenheid, alle zedelijkheid onder de menschen van haren grond beroofde. Want op de kerkvergadering te Nicea, waar die twee mannen tegen elkander over stonden, gold het niet een bovennatuurlijke bespiegeling over het goddelijk wezen, maar in den grond de zedelijkheid zelve. Van alle samenvoeging, van alle eenheid onder de menschen is het eeuwige Woord in Wien wij geschapen zijn, de grondslag. In elken mensch, als mensch, moeten wij lief-

hebben het eeuwige Woord dat in hem is; dan eerst is de liefde van mensch tot mensch, van ouders en kinderen, van overheid en onderdanen, enz. de rechte. Maar Christus kan de scheppingsgrond der menschen niet zijn indien Hij niet God is. Eerst doordat Hij waarachtig God is, kan de Gemeente ontstaan die dan weder de grondslag van alle verdere vereeniging onder de menschen is. Immers, is Christus niet God, dan is de Gemeente slechts het werk van Christus en niet zijn Lichaam dat dagelijks uit zijn Geest geboren wordt en leeft. De innige vereeniging die Hoofd en leden verbindt, kon er niet zijn indien Christus slechts een schepsel ware. Want een schepsel kan niet met een ander schepsel zoo innig verbonden zijn. Dus zou dan de verbinding onder

de menschen haar diepsten grondslag missen. Maar vooral, dan ware God niet werkelijk tot zijn schepping gekomen in den mensch. Laat den Zoon het hoogste van alle schepselen zijn; van het hoogste aller schepselen tot God blijft toch altoos de afstand tussen schepsel en Schepper, dat is: een oneindige afstand. Is Christus niet God, zoo is die kloof niet overbrugd; zoo is, al kan Gods kracht en werking ook nog tot ons afdalen, de gemeenschap met God zelven toch niet hersteld. Dus niet voor een leerstuk, maar voor de gemeenschap met den levenden God, voor het geloof zelf trad Athanasius op. Niet voor een leerstuk, neen, maar voor de geestelijke werkelijkheid, voor het leven zelf dat in dit leerstuk zijn gebrek-kige uitdrukking vond. Ja, wij zeggen

met volle zekerheid dat wie niet in den drieëenigen God gelooft, die gaat zonder twijfel eeuwig verloren. Maar wie is het nu, die niet in Hem gelooft? Is het deze of gene die dit leerstuk verwerpt? O neen, zulk eene verwerping kan om vele redenen geschieden, die toch het geloof van zulk een mensch niet vernietigen. Ik weet alleen voor mijzelf dat, zoodra ik van de gemeenschap met God en den naaste tot het ongeheiligd leven afdaal, ik doe wat het „Athanasianum” verbiedt, namelijk „de Personen te vermengen en het wezen en de substantie te deelen.” Ik vermeng dan de Personen, want ik onderscheid dan niet langer het natuurlijk van het geestelijk leven, den Vader van den Geest; ik zie ze beide niet meer in den Zoon, maar slechts nog in mijn krach-

teloos leerstuk, vereenigd. En ik „deel” dan „het wezen en de substantie”; want de glans der eeuwige Eenheid taant, daar ik niet langer aanbid, voor mijn blik, en slechts het verbrokkelde, onharmonische eindige blijft voor mij over. Zegt iemand: „God is Vader, en daaraan heb ik genoeg!” zoo antwoord ik: dan kunt gij niet waarlijk weten dat de mensch geest is, d. i. ten volle voor Gods inwoning vatbaar, namenlijk omdat hij in staat is te gelooven dat Christus God is, en dus God als mensch te kennen. Dit toch is het hoogste waartoe de mensch komen kan. Naar waarheid te zeggen: „Christus is God” — dat is hetzelfde als te zeggen: „Ik ben Gods kind, God heeft zich aan en in mij als Heilige Geest, d. i. levendmakend, geopenbaard.” Derhalve is „in

den drieëenigen God te gelooven” niets anders dan werkelijk en inderdaad in een ten volle geopenbaarden God te gelooven. En daar de daad van dit geloof het hoogste is waar een mensch toe komen kan, ja datgene waarin de mensch zijn wezen als mensch in al zijn volheid openbaart, — zoo kan men op de vraag van onzen titel: „wat is het geloof?” deze twee antwoorden geven: „het geloof is, den drieëenigen God erkennen;” of ook: „het geloof is, ten volle mensch te zijn.” Het ééne beteekent volkomen hetzelfde als het andere, niet meer noch minder. Zie, nu ons eenmaal de eeuwige Liefde geopenbaard is, kunnen wij met iets minders dan met haar niet meer leven.

Wij schrikken terug voor een God

die slechts liefde hebben, niet de Liefde zijn zou, d. i. niet het voorwerp zijner liefde eeuwig in zichzelf bezitten zou. Wij kennen nu eenmaal de zonde, en haar wegneming heeft ons eene eeuwige almachtige Liefde doen kennen. Wij zijn nu eenmaal in eene schepping die, aanvankelijk verzoend en verlost, ons niet meer toelaat iets minder dan eene eeuwige heerlijkheid te hopen. Weet gij voor deze ervaringen een anderen naam dan het geloof in den drieëenigen God, wij zullen dan gaarne dien beteren naam van u overnemen. Geen leerstuk, maar alleen de werkelijke ervaring, het werkelijk tot ons en in ons komen van den levenden God, betuigen wij met ons geloof. Toen onze Heiland ten hemel voer, heeft hij ons dien Naam, als samenvatting

van al wat Hij ons gegeven had, ter prediking achtergelaten. In Hem ervaren wij den Vader en den Heiligen Geest, gelijk Hijzelf die ervaring maakte; Hij oorspronkelijk, wij alleen in en door Hem. In dezen Christus zijn wij gerechtvaardigd. Let wel, in Hemzelven; niet door ons geloof in Hem, maar door Hemzelven in wien wij gelooven. Zoo bedoelde het ook de Apostel Paulus. De allereerst-gerechtvaardigde, door God voor goed verklaarde, is Christus zelf. God rechtvaardigde, door de opstanding uit de dooden, den Man die volkomen in Hem geloofd, d. i. op Hem vertrouwd heeft (Rom. 1 : 4). Hij is „gedood in het vleesch, maar gerechtvaardigd in den Geest.” In deze rechtvaardiging is de onze besloten, namelijk de onze als menschen, omdat Hij ons

vleesch is geworden. Als menschen : we zijn nu door Hem leden der Gemeente, d. i. niet meer leden van eenige secte of van eenige bijzondere vereeniging, maar van het geheele menschengeslacht waarvan Hij het hoofd is. Het geloof in Hem, de eenheid met Hem, is de grondslag van alle kennis, van alle samenvoeging die onder de menschen bestaan kan, van alle zekerheid, liefde, heiligheid, blijdschap, kracht die onder de menschen kan denkbaar zijn. In Christus zijn wij één met allen. Wij voelen die eenheid met de geloovigen die den Heiland belijden : wij gelooven één te zijn met hen die nog niet in Hem gelooven. En of iemand in Hem al dan niet gelooft, dat maken we slechts met groote voorzichtigheid op uit zijn leerstellige overtuiging. Want

wij kennen de verwarring die in dat opzicht bestaat. Is er iets goeds, iets waars, iets verhevens, eenige liefde, eenige geestelijke kracht in iemand, zoo weten wij dat dit het eigendom van Christus is, en dat Christus dus ook, hoe aanvankelijk het wezen moge, in den zoodanige woont. Daarom hebben wij dan blijde vrijmoedigheid om hem te verkondigen dat ook hij een onderdaan des Heeren is; dat Hij die het Hoofd der menschheid is, ook over hem als Heer en Meester heerscht; en hem dus te waarschuwen dat hij, dit niet geloovende, in opstand blijft tegen zijn Schepper, in scheiding van zijn medemenschen, in strijd met zichzelf.

VII.

Ja, ook in strijd met zijne medemenschen is hij die niet in Jezus Christus gelooft. In de gemeenschap die ons met den Vader en den Zoon door den Heiligen Geest verbindt, ligt ook de éénig ware gemeenschap tusschen de menschen gegrond (1 Joh. 1 : 1—3). De gemeenschap met Christus vormt niet eene kerk als afzonderlijke vereeniging naast den staat of het huisgezin: zij is de grond van dat alles. De H. Doop verklaart den mensch tot mensch, daar Christus hem tot de ware menschheid is komen herstellen. En in de ware menschheid ligt de grond tot alle éénheid, van welken aard of naam ook, onder de menschen. In Christus zijn wij recht-

vaardig, d. i. in Gods oog vrijgesproken, en welbehagelijk in den Geliefde, d. i. goed. De gemeente houdt dus onder de menschen den rechten standaard van goed en kwaad op. Toen de kerk verbasterde, en de „goeden” uitsluitend zag in de roomsch-recht-geloovigen, heeft de hervorming een anderen standaard van goed en kwaad verkondigd. Zij heeft gezegd: neen, niet de gehoorzame kinderen der wereldsch geworden kerk zijn goed, en de anderen kwaad: maar, tot het middelpunt des levens teruggaande, verkondigen wij u dat goed, gerechtvaardigd, zijn die in den Christus der Schriften gelooven, en de anderen niet. En als ook de hervorming verbastert, als de rechtzinnigheid vroeger of later komt zeggen: goed, geloovig, is hij die de belijdenis

der kerk aanhangt, en de anderen niet — moeten zij die weten dat de rechtvaardiging is in Christus zelve, wederom verkondigen: neen, niet in de belijdenis, maar in Hem dien de belijdenis belijdt, is onze rechtvaardiging. Goed zijn zij die het met ernst laten gelden, dat zij in Christus zijn, en die daarom hun natuurlijk, zondig leven laten varen, om hun Heer en Meester over hen en in hen te laten heerschen. En kwaad zijn zij die, hoewel misschien onberispelijk rechtzinnig, evenwel niet werkelijk gelooven dat zij in Christus zijn, en daarom naar het vleesch leven. Gelijk Paulus zegt: „al wat niet uit het geloof is, d. w. z. uit den werkelijken toestand van in den geloove te leven — dat is zonde.” Niemand kan dus een goed huisva-

der, burger, geleerde, kunstenaar, soldaat, staatsman, vaderlander zijn, niemand kan den rechten levensgrond van al deze vereenigingen kennen, en zich er dus naar haren eisch in gedragen, dan die in Christus gelooft. Want niets wat waarlijk leeft, kan door eigenwilligheid, d. i. baatzucht, samengehouden worden: de mensch echter is buiten Christus eigenwillig. En het tegendeel van eigenwilligheid, de vrijwilligheid, de liefde, wordt eerst door den Bevrijder, Christus, ons geschonken.

Verdedigen wij dan eene soort van omtreklooze, ongrijpbare „onzichtbare kerk”? Neen, wij aanvaarden de historische kerken, en staan met liefde in de bepaalde kerkgemeenschap in welke God ons deed geboren worden. Maar wij vergeten niet dat elke aard-

sche vereeniging, dus ook deze, gegrond staat in de hemelsche eenheid van welke Christus, de eenige grond der wereld, het Hoofd is.

Hemelsch en heerlijk is de Gemeente, het lichaam van Jezus Christus, door Hem ten eeuwigen leven verkoren. Het kenmerk van haar leven op aarde is de Liefde. „Hieraan zullen allen erkennen dat gij mijne discipelen zijt, zoo gij liefde hebt onder elkander.” Ach — roepen velen — hoe nietig en onvruchtbaar zijn al die godgeleerde bespiegelingen, al dat twisten over kerkstellingen even dor als spitsvondig; mocht dit alles eens wijken voor algemeene liefde. Op de liefde komt het aan: zij is oneindig meer dan alle dogmatiek! Welnu, die zoo spreken hebben onze volle sympathie. Gewis de liefde is het hoog-

ste, is oneindig hooger dan al ons bespiegelen en bedenken. Alleen vragen wij hun: erkent dat, daar toch de mensch niet schepper maar schepsel is, zijne liefde gegrond moet zijn in eene nog hoogere, volmaakte liefde van welke zij zwak afbeeldsel is: van eene goddelijke liefde die aan al het bestaande ten grondslag ligt. Erkent, met één woord, dat niet de liefde God is, maar dat God is de liefde. Kent gij dan een God die de eeuwige heilige Liefde zelf is? Een God die, als Liefde, zichzelve geheel geven, geheel aan het schepsel mededeelen, maar die tevens juist omdat Hij liefde en niet blinde natuurkracht is, zichzelve geheel bewaren kan zonder uit te vloeien in de mededee-ling? Zulk een God kennen wij als den drieëenigen God. Nogmaals, gij

weet dat wij met deze belijdenis niet een bespiegeling meenen, die de dwaze aanspraak maken zou, het wezen Gods te verklaren. Veeleer is ons deze belijdenis wat een groot godgeleerde ¹⁾ haar noemde: aanduiding van het begrijpen van de onbegrijpelijkheid Gods. Wij geven met haar slechts te kennen dat wij in die mededeeling onzen God hebben leeren kennen als de oneindige Almacht der Liefde, die niet slechts schept maar in den hoogsten zin levend maakt, zoo, dat wij den waan des natuurlijke menschen van zelf God te zijn, volledig lieten varen en nu zaliglijk enkel van zijn genade leven. Deze ervaring mogen wij ons niet laten ontnemen of ontzeggen, zoomin als de zekerheid

¹⁾ C. I. Nitzsch.

dat wij als menschen hier op aarde bestaan.

Welnu, hebt gij die ervaring met ons, met de Gemeente aller tijden medegemaakt, en wilt nu toch een andere benaming voor God kiezen dan welke wij belijden, het is ons wel. Aan onze godgeleerde of kerkelijke benamingen hangen wij niet. Slechts dit ééne begeeren wij: dat God waarlijk erkend worde als de Liefde zelve. Dan zal ook de godgeleerdheid erkend worden als niet eene bespiegeling van ons over God, maar eene (door menschelijke beschrijving verklaarde) openbaring Gods aan ons. De ware godgeleerdheid wordt, hoe ook menschelijk nadenken er als vormgevend bijkome, toch voor haren inhoud niet anders dan van God zelven geleerd. Haar middelpunt nu

is ook het middelpunt der wereldgeschiedenis zelve, het offer van Golgotha. Stel voor de verzinneijkende hostie op het altaar het levend beeld des Gekruisigden in de plaats, zoo ziet gij dat middelpunt der wereldgeschiedenis en van alle dingen heerlijk aangeduid in Rafaëls *Disputa dell' Eucaristia* op het Vatikaan. In heilige verrukking staat eene gemeente van Kerkvaders, geestelijken en geloovige belijders van alle tijden rondom het Altaar geschaard, als ware zij eene gedurige algemeene Kerkvergadering. Zij ziet den hemel geopend, en daarin troonende de Heilige Drieëenheid, omgeven van Patriarchen, Apostelen, Profeten en Getuigen van Oud en Nieuw Verbond. Het middelpunt echter is, zoowel in den hemel als op de aarde, Jezus Christus. In den

hemel met uitgebreide armen den menschen het wonder der eeuwige Verzoening verkondigende. Op aarde in het Sacrament des Altaars, het Kruisoffer, door de gansche gemeente in aanbiddende dankbaarheid aanschouwd.

Zoo is het. Middelpunt des heelals, middelpunt ook der waarheid die wij prediken, is het offer van Golgotha. Niet een nieuwe godsdienst is met wat men „het christendom” noemt, op aarde gekomen; niet eene kerk alleen, maar een koninkrijk, het koninkrijk Gods in aanvang. Daarom werd het vervolgd bij zijn optreden. Als „godsdienst” zou het, binnen zekere grenzen, door het romeinsche rijk zijn geduld en verdragen geworden. Maar als koninkrijk, als hemelsche maatschappij, stond het tegen het keizerrijk over. De prediking der Vleesch-

wording bracht den hoogsten, eeuwigen God zeer na tot de menschen, en noodzaakte de harten tot vernieuwing. De goden die tot nog toe de harten beheerschten, waren half goddelijke, half menschelijke wezens. Juist daardoor konden zij de menschen die aan hen hingen, beschermen tegen de aanraking met den hoogsten, waren God: — aanraking welke het geweten des menschen ten allen tijde gevoelt dat voor hem doodelijk zal zijn. Zoo stonden dus de twee groote beginselen, de Macht en het Offer, in den Keizer van Rome en den Koning Israels tegen elkander over. En nog steeds doen zij dat. De Gemeente des levenden Gods, de hemelsche stad wier kunstenaar en bouwmeester God zelf is, heeft tot grondgedachte dezelfde als het Heelal, namelijk het Offer, de

eeuwige Liefde. Ons is zij als genade geopenbaard. In de diepte der volkomen verbrijzeling, in de erkenning van volkomen verdoemelijkheid voor God, wordt den mensch de onderwijzing des Heiligen Geestes, die het Raadsbesluit Gods in schepping, verlossing en verheerlijking uitlegt, verstaanbaar. Dan ontbreken ons de woorden om de heerlijkheid dier genade te prijzen.

Als Offer kwam Christus in de wereld. Dat is volbracht op Golgotha. Maar het begon doordat Hij in Israel als mensch optrad. Als mensch, dat is: hij bracht een nieuw, volmaakt menschenleven, niet een nieuwen „godsdiensl”. Hij zat aan op de bruilofl te Kana, verkeerde met allen, heiligde elke levensbetrekking, gaf den Keizer wat des Keizers

is, en Gode wat Gods is. Daardoor verklaarde Hij al deze levensterreinen voor heilig in zichzelf, als hebbende een goddelijken eeuwigen, geestelijken grondslag. Hij heiligde in zichzelf het vleesch, en gaf zijner gemeente de taak, hetzelfde te doen. Zoo moet dan de Gemeente niets anders wezen dan de menschelijke samenleving, door het geloof in Christus tot haar eigenlijke bestemming gebracht, door dat al haar levenskiemen tot ontwikkeling gebracht zijn. Door het geloof in Christus, dat is: door Christus zelven, niet door onze leerbelijdenis van Hem. Wij moeten Hem belijden; maar niet onze belijdenis, neen, Hij zelf is de grond onzer vereeniging. Dit is het groote onderscheid tusschen partij en gemeente. De partij (in kerk of staat) is kenbaar

aan haar leuze: de gemeente aan 's Heeren genadedaad, die den mensch doopt en opneemt.

VIII.

Wat is het geloof? Zoo beandwoorden we dan ten slotte de vraag van onzen titel bij het licht van het Offer des Kruises, zooals dit Offer de vleeschwording voltooit, verklaart en tot ons brengt. Het Woord is vleesch geworden. In stede van op dit worden, deze ontwikkeling te letten in welke juist de heerlijkheid der vleeschwording bestaat, ziet het leerstuk maar al te zeer Christus dadelijk van den aanvang als voltooid in zijn Godheid aan. Het miskent dat hij juist in de diepte der menschheid, juist daar waar hij volkomen mensch

is, zich het allermeeft als Zoon van God openbaart. Het gevolg (of liever de oorzaak) hiervan is de eigenbatige vroomheid die niet bovenal tot verheerlijking van den Vader in den Zoon door den Geest, maar tot eigen zaligheid gelooven wil. Men denkt in haar nauwelijks of niet aan den Persoon dien men lief kan hebben, maar schier uitsluitend aan het werk der verlossing, van 't welk men voordeel kan trekken. De eeuwige Godheid des Heeren werkt dan slechts uit de verte, door middel van een „aangenomen” menschheid. Deze menschheid wordt dan tot een werktuig verlaagd om ons, door schuldbetaling, vrijheid van het verderf en toegang tot de zaligheid te verwerven. God neemt in den hemel deze betaling aan, en is voldaan. Het leerstuk der Godheid

des Zoons wordt en blijft dan beleiden, maar hoe? Het beteekent dan niet: „zie Christus' leven aan, zoo dicht komt God in Hem tot ons, zoo volkomen wordt Hij met ons één”, maar veeleer: „Zie Christus' leven aan, zoo hoog staat God in Hem boven ons, alwetend, wonderdoend, almachtig”. Gelijk het, bij die zienswijze, niet waarlijk de profeten des ouden Verbonds zijn aan wier persoonlijke grootheid als dienaren Gods men zich sterkt, maar alleen de woorden en werkingen Gods, die door hen heen tot ons komen, zoo is het hier ook niet de mensch Jezus Christus dien wij als ons Hoofd zien leven en spreken en ons aanvatten met levendmakende liefde, maar veeleer God die door Hem als majestueus werktuig zijn souvereine genade

ons toereikt. Of wel, als het hart toch de onbeschrijfelijke liefde van den Zoon des menschen gevoelt, dan ontstaat door dit leerstuk een zekere tweeheid in God: de Vader is streng en heilig, de Zoon is barmhartig ¹⁾.

¹⁾ Vandaar dat na een „rechtzinnige” opvoeding zoo velen „modern” worden, zoodra zij het wagen, den Christus waarlijk onbevangen in zijn menschelijke liefde en grootheid te zien. De almachtige, strenge God die hem zond en door hem werkte (want zijn wonderen beschouwt men dan als werken der Godheid) komt meer en meer op den achtergrond; of, zoo zij Hem vasthouden, vormt zich bij hen de voorstelling van een verdeelden God. Deels is Hij, in Christus, genadig en barmhartig, deels, op den hemeltroon, streng en geducht. Deze tweeheid is op den duur niet vol te houden. Eindelijk maakt men den band los (of liever hij raakt van zelf los) en men houdt een bloot menschelijken Christus over. Zulke „moderneren” zeggen dikwerf tot ons: „Ik geloofde vroeger hetzelfde als gij, maar nu stel ik den Christus veel hooger dan vroeger.” Dit laatste is waar. Want, maakt men ernst met de menschheid des Heeren, (zonder de talrijke kritische en zielkundige willekeurigheden

Neen, niet alzoo gelooven wij. Wij gelooven niet de Godheid des Heeren en dan toch ook zijn menschheid, maar wij gelooven dat God zóó waarachtig God, d. i. eeuwige Liefde is, dat Hij zelfs tot vleeschwording toe is afgedaald tot ons. Niet „met vleesch omkleed” heeft zich God; niet de gedaante, den vorm, de gestalte des menschen heeft Hij aangenomen. Maar het Woord is vleesch geworden, en in dit anders-worden heeft Hij zijn zichzelf-zijn, zijn God-zijn, niet verzaakt maar bevestigd.

in te zien, met welke men dan toch tegelijk zijn Christus in de synoptische evangeliën meent te vinden) zoo heeft men voor zijn hart veel meer dan men vroeger aan het onbegrijpelijk Godwerktuig had, hetwelk men op een afstand vereerde. Doch onwaar is in dit zeggen, dat men ooit de Godheid des Heeren naar de Schrift zou hebben geloofd. Men heeft haar nooit waarlijk erkend.

Want de naar Gods beeld geschapen menschelijke natuur is niet eene aan God vreemde natuur, zoodat God daarin onkenbaar zou worden, of wel met een zeker geweld, met een zekere opzettelijkheid of wonderbaarheid daarin zou moeten doorbreken. Neen, de menschelijke natuur is voor God ontvankelijk: God kan zich in haar geheel openbaren. Dat is geschied. Juist door vleesch te worden, door anders te worden, is Hij in vollen nadruk bewezen dezelfde, de eeuwige Liefde te zijn. Als Hij zich naar de plaats des vloeks, waar de zondige menschheid woonde, heeft begeven, zoo was dit niet een veranderen van plaats, maar een werkelijke ontwikkeling in hemzelve, een worden, een zelfvolmaking, een voltooid-worden, Hebr. 5 : 9. Nu moet ook de Gemeente zijn

waar haar Hoofd is, de werken doen die hij deed in deze wereld. Ook zij moet, niet door verandering van plaats, maar door een werkelijk worden, een anders-worden dat toch slechts bevestiging van het eigen wezen en leven is, zich daar begeven waar de menscheid staat, in alle levensbetrekkingen die, naar we zagen, in het eeuwig Woord gegrond zijn. Het kruis is de plaats, het heilig raakpunt waar wij God kunnen aanvatten in den geloove tot eigen behoud. Datzelfde Kruis dan moet ook voor de wereld het raakpunt zijn, waar zij in de liefde der Gemeente de eeuwige liefde, de liefde van Christus, kan voelen en er in leeren gelooven.

Ja, gelooven is liefhebben. De vleeschwording des Woords in de Gemeente is nog maar in aanvang.

Dit smart ons, want wij verlangen naar de volle verheerlijking van Christus in een verlost heelal. Hij is de grond der wereld, en de kreatuur kan eerst vrij worden als haar grond verschijnt, openbaar wordt. Want vrij is datgene, welks grond onbelemmerd verschijnt. Dit kan eerst geschieden in een verheerlijkt heelal. Daarom verlangen wij met ons gansche hart naar de heerlijke toekomst, de beloofde wederkomst van Jezus Christus. Wij verlangen daarnaar uit liefde, ook voor de wereld. Want dan komt voor haar het Gericht, de groote krisis, met noodzakelijkheid. Dan zullen velen die den Heere Jezus onwetend, zonder Hem te kennen, hebben gekleed en gevoed, erkennen dat zij tot Hem behooren. Het middelpunt van alle waarheid is de vleeschwording

des Woords. Is die verklaard, dan is alles in beginsel doorgrond, want de geheele wereld hangt aan dit middelpunt. In Christus zijn alle dingen „tot een stelsel samengevoegd,” Col. 1 : 17. Dit „stelsel” in gedachten na te beelden, en dus den afdruk der hoogste werkelijkheid in zich te hebben, dat is beschrijving van het geloof der Gemeente. Maar voor de arme „moderne” wereld is dit nog ongerijmd. Zij vindt dit nog een wonderlijk philosopheeren of godgeleerde bespiegeling. Heeft zij daarin geheel ongelijk? Neen, want de Heer heeft gezegd dat de éénig voldoende apologie die de waarheid van zijn eenheid met den Vader bewijzen zal, de eenheid der Gemeente onderling en met Hem en den Vader zal zijn, Joh. 7 : 21. Doch die volle éénheid der

Gemeente, schoon nu reeds in beginsel werkelijk bestaande, kan toch eerst in de heerlijkheid volkomen openbaar worden. Eerst daar zullen het geheel geopenbaarde wezen en de ten volle ontvouwde verschijning elkander dekken, ook in ons zoowel als in de wereld rondom ons. Dus eerst daar zullen wij alles in elkander kunnen liefhebben. Daarom zal dan, door de volle liefde der gemeente in Christus, eerst daar de glans van den grond dier liefde, het eeuwig drieëinig wezen Gods, openbaar zijn ¹⁾. Tot zoo-

¹⁾ Dit drukt Dante heerlijk uit als hij Beatrice aan den zanger, terwijl zij naar het Paradijs op weg zijn, doet beloven dat „daar, in de heerlijkheid, zal gezien worden wat wij hier nog slechts door gelooven vasthouden.” Niet door verstandsbewijs, maar het zal door zichzelf klaarblijkelijk zijn, op de wijze van de eerste waarheden (axiomen) welke de mensch gelooft:

lang heeft derhalve de wereld die dit evangelie verwerpt, nog een verontschuldiging. Dan echter houdt die op. De krisis is dáár. Wat aan het licht verwant was, maar dit miskende tot nog toe, valt toe en aanbidt. Wat het licht verwierp, valt der volle duisternis als erfdeel toe.

De waarheid is alzoo de eeuwige Liefde. Haar in zich te ontvangen en door haar tot het leven der liefde te komen, dat is het andwoord op

Li si vedra cio che tenem per fede,
Non dimostrato, ma fia per se noto,
A guisa del ver primo che l'uom crede.

In de heerlijkheid zal de heilige Drieëenheid een axioma, de eerste grondwaarheid van alle zijn. Menig „moderne” zal daar dus ook heiliglijk glimlachen over de arme wijsheid, die hem in dit vleesch die waarheid deed verwerpen — evenals wij allen over het kinderlijk stamelen waarin wij haar hebben beleden.

de vraag, door onzen titel gesteld. Christus zelf geeft het door te zeggen: „zoo iemand wil Gods wil doen, die zal van mijne leer erkennen dat zij uit God is,” d. w. z. zoo iemand op den duur niet tot het geloof in Mij komt, zoo wil hij in den grond Gods wil, het goede, niet; zoo is hij in den grond een slecht mensch. In de wereld zegt men: „iemand kan wel Christus verwerpen en toch een zeer goed mensch zijn.” Maar Christus zegt: „zonder mij kunt gij niets doen,” niet ademen en leven, laat staan, dan goed zijn. En Paulus verklaart dat al wat niet uit het geloof is, dat is zonde; gelijk trouwens de Heer reeds gezegd had, dat de Heilige Geest de wereld zal overtuigen van zonde omdat zij niet in Hem gelooven. Wat is

dan gelooven? Erkennen dat wij van nature, krachtens de schepping in het Woord, in Christus zijn; daaraan zijn eisch geven, dit in onzen wil opnemen; en dus den aangeboren zondigen wil, die er tegen streeft, beslistelijk opgeven, ons zelve verloochenen en ons kruis opnemen. Dan staan wij in de waarheid. Want waarheid is datgene wat de mensch ziet als hij zichzelf verloochent. Dan zien wij Christus niet bij alle dingen bijkomen als een etiket, een toegevoegde bijzonderheid, maar wij zien hem als grond van alle dingen. Zoo dat dus de dingen dan „christelijk” zijn, als ze zijn wat ze naar hun oorspronklijken aard behooren te wesen, d. i. als ze waarlijk zichzelf zijn. Daartoe moet dan al het verkeerde, toegevoegde, worden afgewor-

pen ¹⁾). Zoo hebben wij, menschen, door het geloof, door de kracht van het Offer van Christus, den dood afgeworpen,

¹⁾ Dit is een beginsel van de allerverste strekking. B. v. eene school wordt niet christelijk door dat zij wordt „met den Bijbel;” maar daardoor, dat zij zuiver school wordt, dat zij afwerpt al wat tot haren aard niet behoort. Eene lagere volksschool zal christelijk zijn wanneer men den moed hebben kan om te breken met het stelsel van overlading met leerstof, met de verkeerde stelling dat „kennis macht is,” en haar zuiver maakt tot eene plaats waar menschen des volks, ware volksmenschen worden gevormd: in welk geval men van zelf den Bijbel niet missen kan. Evenzoo is eene staatkunde, eene litteratuur, enz. niet christelijk door een stichtelijke strekking of belijdenis, maar door te zijn wat zij naar den oorspronkelijken eisch en aard van het genre behoort te wezen. Eindelijk betekent dit voor de godgeleerdheid, dat de bijbelsche idee van „Openbaring” weêr hersteld, en de heidensche, die zoolang geheerscht heeft (nl. openbaring zooveel als mededeeling van onnagaanbare feiten en waarheden) moet afgeworpen worden. Israel is het volk der openbaring Gods, het uitverkoren volk. Maar die openbaring is (zie Gen. 1—11) niet anders dan dat God, dóór een reeks van tijden

en leven dus nu in het ware, eeuwige leven. Wij sterven niet meer. Nu behooren wij tot het Koninkrijk. Want de dood dien wij afgeworpen

en toestanden heen, de ware menschheid in een bijzondere groep handhaaft, opdat zij later der overige menschheid weder tot zegen zij. Dus is niet de volkerengroep en geschiedenis die wij gewoon zijn de ongewijde te noemen, de natuurlijke menschheid, boven welke zich dan Israel door goddelijke voorkeur als het ware torenhoog verheffen zou. Neen, de andere volken zijn gezonken, en Israel houdt aanvankelijk, gelijk daarna Jezus Christus volkomen, den standaard der eigenlijke, van God gewilde, menschheid omhoog. Daarom zeggen wij naar de H. Schrift, dat de godsdienst bestaat in de openbaring Gods. Wij zeggen niet met de Modernen dat de openbaring bestaat in den godsdienst, (b. v. Lipsius § 52, Biedermann § 106) waardoor dan de openbaring geheel in het menschelijk geestesleven wordt ingetrokken en opgelost. Juist andersom zeggen wij dat de godsdienst bestaat in de openbaring; namelijk dat Christus, het eeuwige Woord, ook reeds in het Oude Verbond (1 Cor. 10 : 4, 9) en bij de heidenen (Joh. 1 : 4) grond aller waarheid is.

hebben, bestond ook daarin, dat wij een afzonderlijk-persoonlijke vroomheid hadden. Eertijds dachten wij, voor onszelve (en dan natuurlijk liefst met zeer velen mede!) ten hemel te gaan. Nu weten we dat wij zijn in het Koninkrijk van 't welk de openbaring, ja, komt, maar het is er toch zelf reeds en wij leven reeds daar in. Het eeuwige leven is het volle, heilige, vrije, ware leven; want vrij is datgene welks grond te voorschijn komt, en Christus is de grond des levens. Nu heeft het leven geen doel meer voor zich afzonderlijk. Het is ingevoegd in het groot geheel der wereldgeschiedenis, die uitloopt op de openbaring van het Koninkrijk bij de wederkomst van ons Hoofd. Wij zien nu duidelijk, welk een onoverzienbare massa van overleveringen van eeuwen

her als puin over het leven der Gemeente, en ook over ons eigen bijzonder leven, heen ligt. Zouden wij het zelf, persoonlijk, kunnen afwerpen? Neen, maar de ontwikkeling der historie, in welke 's Heeren gerichten voortgaan, komt ons te hulp. Ons eigen aardsch leven neigt ten avond, maar ook rondom ons wordt alles oud, de vastigheden van weleer raken los; in geestelijken zoowel als in letterlijken zin „beeft” de aarde onder onze voeten. Wat is dat? „De beweeglijke dingen worden veranderd, opdat blijven mogen de dingen die niet beweegelijk zijn, alzoo wij een onbeweeglijk Koninkrijk ontvangen.” (Hebr. 12 : 27). Nu komt het aan op volledig afwerpen van wat daarbij belemmert, van alles wat ons hindert, ten volle waar te zijn. En hier geldt het

groote woord des Heeren: „wie de eere zoekt desgenen die Hem gezonden heeft, die is waarachtig.” Als Gods eere, de openbaring van zijn koninkrijk, ons doel is geworden, dan hebben wij afgedaan met al die bijzondere bedoelingen voor ons eigen persoonlijk leven, met al de geheime wenschen en eischen aan de wereld, die wij van de geboorte af bij ons dragen en die ons verhinderen ten volle waar te zijn. Maar nu geven wij ons leven over. Er kome van wat God beschikt, maar wij zijn van onszelve, dus van de geheele wereld vrijgemaakt; wij zijn nu waarachtig geworden. Eerlang valt dit ons vleesch ten volle, en daarmede het laatste wat ons onwaar hield.

Zoo is het leven des geloofs een gedurige opgang. Stil en heerlijk vol-

brengt Jezus Christus daarin (naar den voortgang dien Joh. 5 teekent) het wonder der genezing. Met zijn machtwoord der liefde geneest Hij den kranke en geeft het eeuwige leven, dat ten slotte van alle windselen volkomen bevrijd, tot de opstanding uitgaat. „Met Christus opgestaan en in den hemel gezet” — dat is geen overdrachtelijke spreekmanier, maar nuchtere waarheid en werkelijkheid. Met de overdrachtelijke spreek- en leefmanieren, met de onrustig gespannen idealiteit van vroeger jaren is het nu gedaan. De waarheid is een gewonen zaak, en behoeft niet door ons te worden gehandhaafd, maar zij handhaaft ons. In haar gebied zijn wij overgezet, en ademen hare atmosfeer, de atmosfeer des Koninkrijks. Nu is er rust, volle rust. Hoe blijkt het

hier dat alleen de Christus, de waarachtige Christus der Schriften, rust kan geven! Elke andere Christus, die niet zelf de waarheid is, maar slechts haar verkondigt of hoogstens in zijn „leven” doet gelden, kan niet zeggen: „komt herwaarts tot mij, vermoeiden en beladenen, ik zal u rust geven.” Hij kan slechts moedig en schoon v o o r g a a n als eerste der zoekenden; doch h a a r g e v e n kan hij niet. Daarom zoeken dan de broeders die den waarachtigen Heiland nog niet kennen, steeds voort naar rust, al is het dat zij in zelfbedrog zeggen: wij hebben rust. Ach, zij vinden die rust nooit. Want zoolang zij jong en frisch van levensmoed zijn, jagen zij, juist door hun najagen, de rust, die zij zoeken, steeds vóór zich uit, zij blijft steeds op denzelfden

afstand vóór hun greep. En als zij oud of vermoeid van geest en „peinzensmoe” worden, stellen zij het ophouden van te zoeken, onder den naam van rust, boven de onvindbare waarheid, vergetende dat de mensch van zoo hoogen adel is, dat, zoo hij de rust boven de waarheid stelt, hij daarin nooit ten volle rust kan vinden! Maar hier, in het Koninkrijk, is rust. Daarom is hier dan ook gemeenschap, eenvoudig omdat het „zelf,” dat onafhankelijk op zich zelf wil staan, hier in de gemeenschap der liefde sterft. Daarom bestaat dan hier de ware gemeenschap, want de grens des doods, die ons van Gods kinderen verwijderd hield, is weggevaagd. De gemeenschap tusschen de hoogere en lagere wereld is in beginsel hersteld.

Dikwerf wordt gevraagd: „zullen wij in de eeuwigheid elkander herkennen!” En men tracht dan antwoord te vinden bij de poëzy, of bij sentimenteele redeneeringen, of zelfs bij de phosphoresceerende ellende van het spiritisme. Hoe gansch anders is het antwoord dat zich van zelf aan ons voordoet in de veerkrachtige atmosfeer des Heiligen Geestes, des Koninkrijks! Dat antwoord is: wij zijn in de eeuwigheid, en kennen elkander nu eerst recht: dus zal het na wegtrekking van den sluier dezes vleesches nog veel meer zoo zijn. Ja, wij kennen elkander reeds nu niet naar het vleesch (2 Cor. 5 : 16), maar in waarheid. „Indien wij in het licht wandelen, gelijk Hij in het licht is, zoo hebben wij gemeenschap met elkander” — en

kennen of liefhebben is slechts het bewustworden van de bestaande gemeenschap. De Gemeente is één lichaam hier op aarde en in den hemel. „Christus is daartoe gestorven en opgestaan, opdat hij beide over levenden en dooden (die dus in Hem hun vereenigingspunt hebben) zou heerschen.” Op deze Zon zien wij allen, en leven door die aanschouwing dus ook met elkander verbonden; doch deze geestelijke zon is niet slechts buiten ons, maar ook in ons. „Die nedergedaald is, dezelfde is ook opgevaren om alles te vervullen” — om alle levensterreinen der lagere en der hoogere wereld met elkaar te verbinden. Ja, in het licht te wandelen, dat werkt volle gemeenschap. Zoolang wij de duisternis liefhebben, hebben wij veel voor elkander te verbergen

en begrijpen elkander ook niet ten volle. Eerst in het licht van Christus worden de diepste geheimen, de verborgen wezensbetrekkingen der menschen voor elkander als Gods schepselen openbaar, en de blik der liefde verstaat alles, ook wat zich nog in geen menschentaal laat uitdrukken. Eén zelfde ervaring van levendmakende genade doodt de zelfzucht die ons van elkaar verwijderd houdt, en doet ons ook de wereldregeering verstaan. Christus regeert toch de wereld. Zijn wederkomst zal niet zijn een onvoorbereid, plotseling invallend vernietigen van het bestaande, maar „de openbaring van Jezus Christus”, d. i. ontsluiting van wat er reeds is. In het licht wandelen, dat is: door Christus' overwinning den dood onder de voeten hebben. Dat verscheurt, of althans

maakt doorschijnend, den sluier die Gods wegen onverstaanbaar maakte. Maar wat dan „daarboven” ons ten volle zal blijken, dat beseffen wij hier op aarde reeds vooruit. Eene menigte zaken en personen die wij hier hebben miskend en op een afstand van ons gehouden, vele krachten die wij gebonden of verkeerd aangewend hebben, zullen dan beter door ons worden gekend en gebruikt. Welnu, wij naderen steeds tot die verbetering, naarmate wij toenemen in den geloove. Zoo hangt het antwoord op de vraag: zullen wij elkaar herkennen? af van de mate waarin wij gedaan zullen hebben wat tot dat herkennen noodzakelijk is, namelijk elkander eerst kennen en erkennen. Naarmate wij ons door de liefde van onredelijke sympathieën en anti-

pathieën vrijmaken, verkrijgen wij de ware, van God gewerkte menschenkennis, die zich dáárboven als herkenning zal ontplooien. Het „onder één hoofd vergaderd worden in Christus” heeft tot voorwaarde het afleggen van de zelfzucht die ons het afzonderlijk staan tot noodlottige behoefte maakt. Dat afleggen is alleen mogelijk door het geloof dat Christus ons in beginsel er reeds van bevrijd heeft, zoodat wij ook hierin „aan het vleesch niets schuldig zijn”, er niet voor behoeven te zwichten. „Die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt.” Zoo wandelt gij, reeds hier aanvankelijk, door het geloof in een verlost schepping rond. De verheerlijking, de volle bevrijding der zuchtende creatuur, is aanstaande. Nog is er lijden, bitter

lijden; zware, ontzachlijke strijd. Maar een „wolke van getuigen” is rondom U, en roept: houd moed, wij zijn er ook gekomen! Ja (zegt Paulus 2 Cor. 13 : 12) „al de heiligen groetten u”; verstaat gij hun wenk? Zij willen u zeggen: wat wij vroeger geloofd hebben, is oneindig meer wáár, dan wij het konden vermoeden! Hier verdwijnt de schijn, het wezen breekt door. Dit is de overwinning die de wereld overwint, uw geloof. ¹⁾

¹⁾ Bij het schrijven van dit boekje verkeerde ik onder den weldadigen indruk van de schriften van F. D. Maurice, den leermeester en vriend van Kingsley. Dat uit die geschriften (zijn leven, door zijn zoon beschreven, doch meerendeels uit zijn eigen, hoogstbelangrijke brieven samengesteld: voorts theol. Essays, Kings and Prophets, enz.) meer dan ééne gedachtenontwikkeling, in mijn eigen vorm, in dit opstel is overgegaan, vermeld ik dankbaar; vooral om den geestverwanten lezer tot kennismaking aan te sporen, zoo hij hem nog niet kent.